



FREDRIKSTAD KOMMUNE

Levekårskartleggingen 2012



- et virkemiddel for å nå langsiktige mål

Innhold

1. Innledning.....	4
2. Inndeling i levekårssoner.....	5
3. Indikatorer.....	7
Befolkningen.....	8
Kapitalressurser.....	21
Områderessurser.....	29
4. Et samlet bilde av levekår.....	35
5. Selvopplevd helse, 5 områder	44
6. Avslutning / oppsummering:.....	47
Vedlegg 1: Prosjektgruppen	48
Vedlegg 2: Indikatorer, detaljert beskrivelse	49

Figurer

Figur 1: Levekårssonene i Fredrikstad	6
Figur 2: Andel barn 0-5 år	8
Figur 3: Andel barn 6-15 år	9
Figur 4: Andel barn 0-15 år	10
Figur 5: Ikke-vestlige innvandrere og deres norskfødte barn	11
Figur 6: Utdanning, grunnskole som høyeste fullførte utdanning	12
Figur 7: Utdanning; Andel av befolkningen med universitets- eller høyskoleutdanning	13
Figur 8: Andel aleneboende	14
Figur 9: Andel enslige forsørgere	15
Figur 10: Overgangsstønad	16
Figur 11: Andel uførepensjonister 18-66 år	17
Figur 12: Andel unge uførepensjonister	18
Figur 13: Aldersstandardiserte dødsrater	20
Figur 14: Andel med lav inntekt	21
Figur 15: Barnefattigdom	22
Figur 11: Nettoinntekt per forbruksenhet (OECD-skala)	23
Figur 17: Gjeldsbelastning	24
Figur 18: Arbeidsledighet (16-66 år)	25
Figur 19: Arbeidsledighet (16-66 år, menn)	26
Figur 20: Arbeidsavklaring	27
Figur 21: Sosialhjelp	28
Figur 22: Andel utflytting	29
Figur 23: Andel som leier sin bolig	30
Figur 24: Boligtype 1 (Enebolig m. v)	31
Figur 25 Boligtyper 2 (Rekkehus m. v)	32
Figur 26: Boligtyper 3 (Inntil 3 etg)	28
Figur 27: Boligtyper 4 (Blokk)	34
Figur 28: Rangering av levekårssonene	37
Figur 29: Områdeinndeling, helseundersøkelsen	45

1. Innledning

Formannskapet vedtok den 19/5-2011 at arbeidet med levekårskartlegging i Fredrikstad skulle starte opp. Dette er en del av oppfølgingen av kommuneplanens samfunnsdel, vedtatt i Bystyret den 10.februar 2011. I kommuneplanen står flere mål om levekår og folkehelse, blant annet:

- "Folkehelse og levekår er kraftig forbedret"
- "Sosiale helseforskjeller er utjevnet"

Kartlegging av levekår og levekårsutfordringer gjøres for å kunne målrette tiltak best mulig. Det er samtidig del av en kunnskapsbase der videre bearbeiding, supplering og analyser blir viktig. Oversikten er utarbeidet på systemnivå, og resultatene vil dermed ikke nødvendigvis være gyldig på individnivå.

Fredrikstad kommune har lenge hatt utfordringer når det gjelder levekår. Utfordringene er på flere temaområder og utgjør til sammen en oppsamling av en rekke forhold som til sammen gir dårligere levekår for innbyggerne, enn sammenlignbare kommuner. Det er for eksempel en høyere andel som dør for tidlig, en høyere andel arbeidsledige og uførepensjonister, lavere andel med høyere utdanning. Oppdaterte tall fra folkehelseinstituttet bekrefter at utfordringene fortsatt i høy grad er til stede. Det er en høyere andel som ikke fullfører videregående skole i Fredrikstad, enn Østfold og landet for øvrig). Kunnskapsgrunnlaget for handling har vært lite utviklet. Kartleggingen er del av en kunnskapsbase og vil bidra til en intern prioritering av tiltak. Den vil kunne gjøre det enklere å samordne og koordinere tiltak. Levekårskartleggingen er også et svar på nye lovkrav fra statlige myndigheter. Kommunene er fra 1.1.2012 pålagt å ha en skriftlig oversikt over befolkningens helse og helserelatert statistikk (Lov om folkehelse).

Levekårskartleggingen kommer samtidig i tid med at statlige myndigheter har gjort ny statistikk om levekår og folkehelse tilgjengelig, blant annet gjennom folkehelseinstituttet. Østfoldhelsa (Østfold fylkeskommune) har nylig gjennomført en spørreundersøkelse om opplevelsen av egen helse. Til sammen gir dette en helt unik kunnskap og en mulighet til å se tiltak i en større sammenheng. Figuren under illustrerer dette.



Arbeidet med selve tiltakene vil bli fulgt opp i kommunens handlingsplan- og budsjettarbeid, og i det pågående planarbeidet (flere, blant annet kan kommunedelplan for folkehelse og kommunedelplan for oppvekst nevnes).

Om arbeidet:

Levekårskartleggingen har vært organisert som et prosjekt, der Seksjon for miljø og samfunnsutvikling har hatt prosjektledelsen og med deltakere fra flere seksjoner (se vedlegg 1). Arbeidet har hatt flere faser:

1. Innledende fase, med forankring og begrunnelse (avsluttet 19/5-11)
2. Områdeinndeling etter kriterier
3. Valg av indikatorer, forhandling og bestilling i SSB
4. Analyse, rapport og tilrettelegging for oppfølging

2. Inndeling i levekårssoner

I rapporten viser vi en rekke indikatorer og resultater for Fredrikstad på kart. En viktig del av levekårskartleggingen er inndelingen av kommunen. For å kunne målrette tiltak best mulig, for dermed å kunne gjøre noe med levekårene i Fredrikstad, er det helt avgjørende at den geografiske inndelingen er god – etter dette formålet. Kriteriene for inndeling har vært:

- Sonene må være store nok, slik at vi unngår mulig identifisering. SSB har satt en grense på 1 500 innbyggere, for dataleveransen.
- Sonene må settes sammen av grunnkretser. Grunnkretsene er bestemt av SSB, og er per definisjon den minste geografiske enhet for statistikk.
- Sonene må være mest mulig innbyrdes homogene med tanke på boligmiljø. Blir det for stor blanding vil ikke forskjellene i levekår fremkomme – bare gjennomsnittstall som kamuflerer ulikheter.

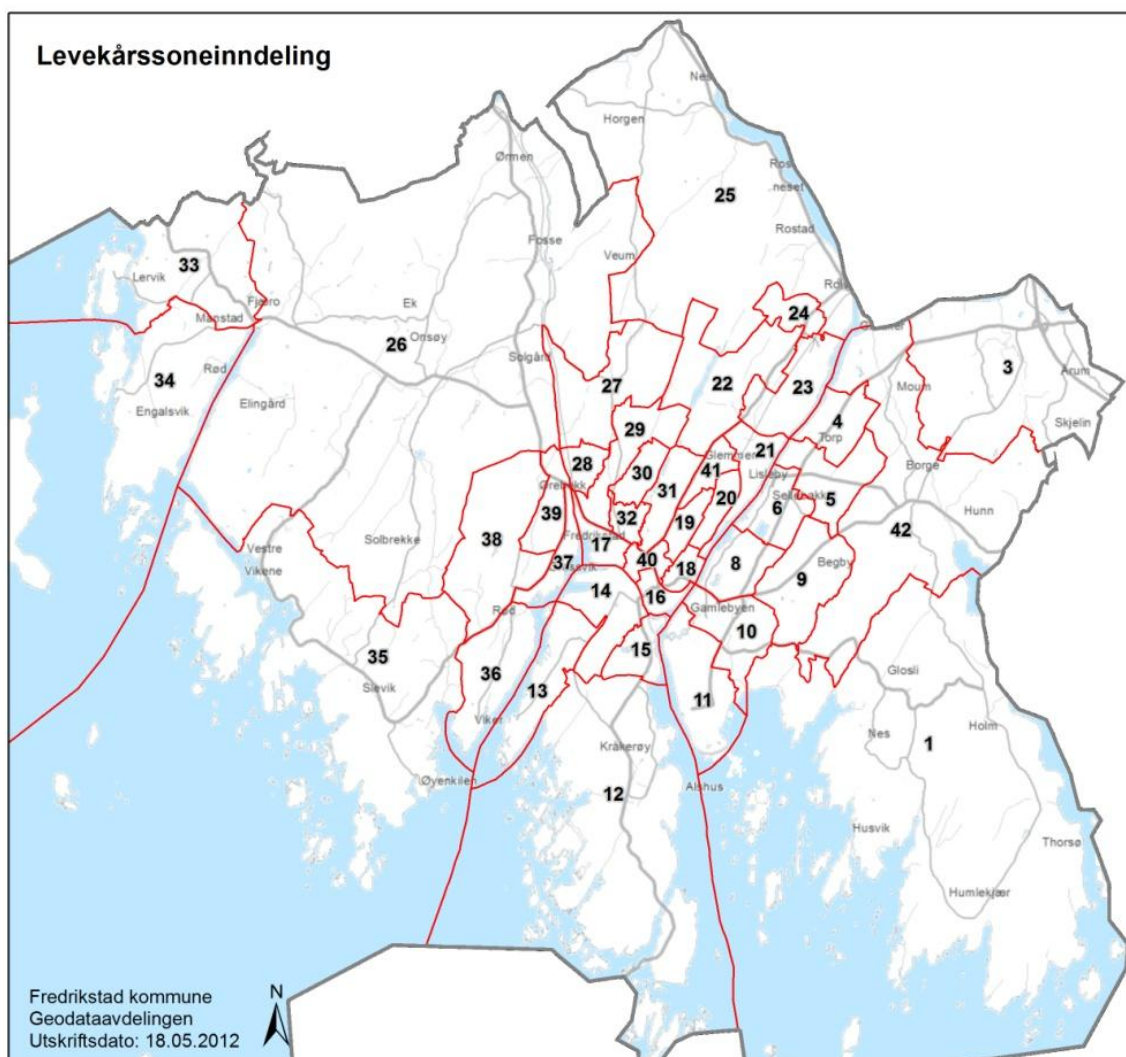
De to første kulepunktene er minimumskrav for å kunne få utlevert statistikk. Videre er det også tatt hensyn til boligbygging og planer. Det er og brukt faglig skjønn og drøftinger internt.

Dette har gitt en inndeling av Fredrikstad i 40 soner. Sonene er satt sammen av de om lag 170 grunnkretsene, og kriteriene over er benyttet. Levekårssonene er egne soner, og er ikke sammenfallende med andre geografiske inndelinger som er gjort for andre formål (for eksempel lokalsamfunnsområder, omsorgsdistrikter, inntaktsområder for skolene osv.).

Ved å rendyrke levekårsperspektivet på denne måten synliggjøres en del forskjeller internt i kommunen, og vi kan muligens se noen mønstre i levekårene i Fredrikstad. En annen geografisk inndeling ville gitt et annet resultat.

Inndelingen bør være konstant over tid slik at man ved neste kartlegging kan se om det er noen forskjeller, evt. i hvilken retning. Nedenfor følger et kart og en tabell som viser inndelingen, soner og antall innbyggere i hver sone.

Figur 1: Levekårssonene i Fredrikstad



Nr	Sonenavn	Befolkningstall	Nr	Sonenavn	Område	Befolkningstall
1	Torsnes	1 502	23	Hauge	5	1 715
3	Borge Nordre	1 561	24	Hatteveien/Nesskogen	4	1 527
4	Torp	2 303	25	Rolvsøy nord	1	1 879
5	Sellebakk Nord	2 242	26	Midtbygda	1	1 710
6	Sellebakk/Sorgenfri	2 367	27	Ambjørnrød/Veum	2	2 216
8	Nabbetorp	2 266	28	Labråten	2	1 553
9	Begby	2 665	29	Trosvik	4	1 511
10	Prestlandet/Byens Marker	1 679	30	Oredalen	4	1 911
11	Gamlebyen/Kongsten	1 623	31	Trara	4	1 573
12	Kråkerøy syd	2 383	32	Kniple	4	1 887
13	Glombo/Langøya	2 444	33	Vestbygda	1	1 629
14	Kråkerøy nord	2 095	34	Engalsvik	1	1 595
15	Smertu	1 906	35	Sørbygda	1	2 305
16	Sentrum syd	2 037	36	Rød/Okseviken	2	2 296
17	Holmen/Seut	1 764	37	Gressvik	2	1 821
18	Sentrum øst	2 030	38	Åle/Trondalen	2	1 664
19	Sentrum nord	1 869	39	Kirkeby/İrebekk	2	1 691
20	Lisleby	1 651	40	Sentrum vest	3	1 975
21	Nøkleby	1 513	41	Leie	4	1 588
22	Vallefjellet/Rådalen	1 595	42	Borge midtre	1	1 510

3. Indikatorer

Det er valgt ut en rekke indikatorer for kartleggingen. Indikatorene er valgt ut i fra kunnskap og antagelser om sammenhenger med levekårsutfordringer. Forskning har vist en entydig og klar sammenheng mellom utdanningsnivå og en rekke levekårsvariable, blant annet dødelighet. Det er blant annet vist at høyere utdanning gir positive helseeffekter. Det er isolert for effekten av utdanning i forhold til andre variable (familiebakgrunn, helse før man tar utdanning osv). På denne måten er det påvist at utdanning har en selvstendig effekt på helse og levekår, noe som trolig henger sammen med endret adferdsmønster. Utdanningsnivå er derfor en (av flere) viktige indikatorer.

Flere andre større bykommuner har også søkt å kartlegge levekår, slik vi nå gjør for Fredrikstad. I utvelgelsen av indikatorer har vi vært i kontakt med flere av disse (Stavanger og Sarpsborg), og blant annet drøftet indikatorenes relevans og definisjon. Valg av indikatorer har også vært drøftet med SSB, for å kvalitetssikre sammenheng mellom indikatorene og faktiske levekår (dvs. indikatorenes validitet).

I alt har vi hatt 19 ulike indikatorer i analysen, se vedlegg for en utførlig beskrivelse og begrunnelse. Disse er:

- Barneandel
- Ikke-vestlige innvandrere
- Flyttinger
- Utdanning
- Nettoinntekt (medianinntekt etter skatt, per forbruksenhet)
- Andel personer med lavinntekt (OECD-standard)
- Barnefattigdom
- Gjeld
- Arbeidsløshet
- Sosialhjelp
- Arbeidsavklaringspenger
- Uførepensjonister
- Unge uførepensjonister
- Overgangsstønad
- Aldersstandardiserte dødelighetsrater
- Andel aleneboende
- Andel aleneboende med barn
- Bolig (eie/leie)
- Boligtyper

I rapporten er indikatorene gruppert som ressurser innen befolkning, kapital og geografisk område:

Befolkning: Barneandel, innvandrere, utdanning, aleneboende, enslige forsørgere, andel som mottar overgangsstønad, uføretrygdede, dødelighet.

Kapital: Fattigdom, gjeld, inntekt, arbeidsledighet, arbeidsavklaring, sosialhjelp

Område: Mobilitet (flytting), boligstruktur (eie/leie og boligtyper)

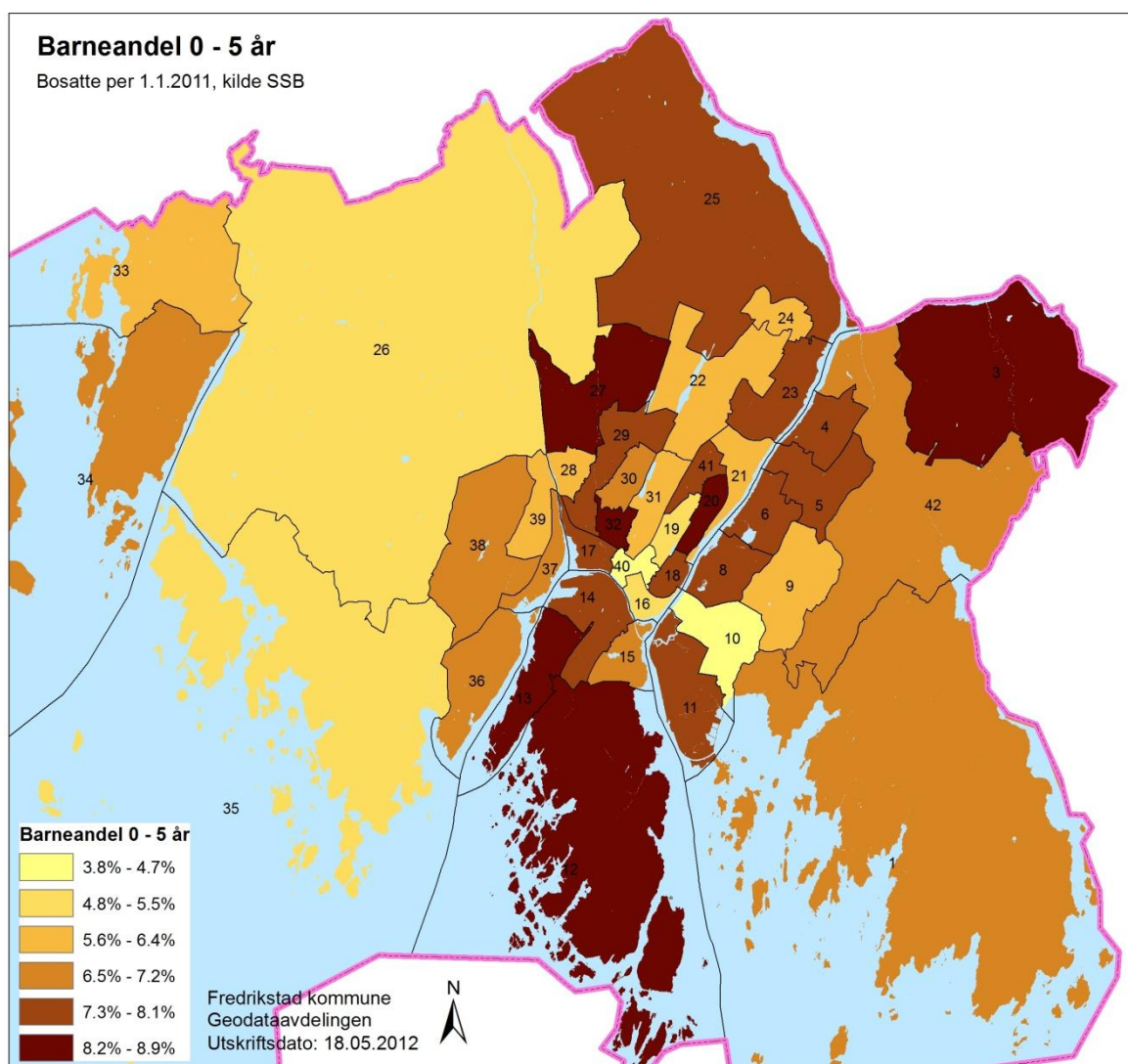
Indikatorene er fremstilt på kart. De enkelte sonenes verdier på hver indikator er gruppert i intervaller. Det er gjennomgående valgt en mørk farge for en høyere verdi på indikatoren.

Befolkningen

Humanressurser er de ressursene befolkningen har i seg selv. Her ser vi på andelen barn, innvandrere og utdanningsnivå. Andre indikatorer er også gruppert inn her: Andel enslige forsørgere og uføretrygdete, og dødelighet.

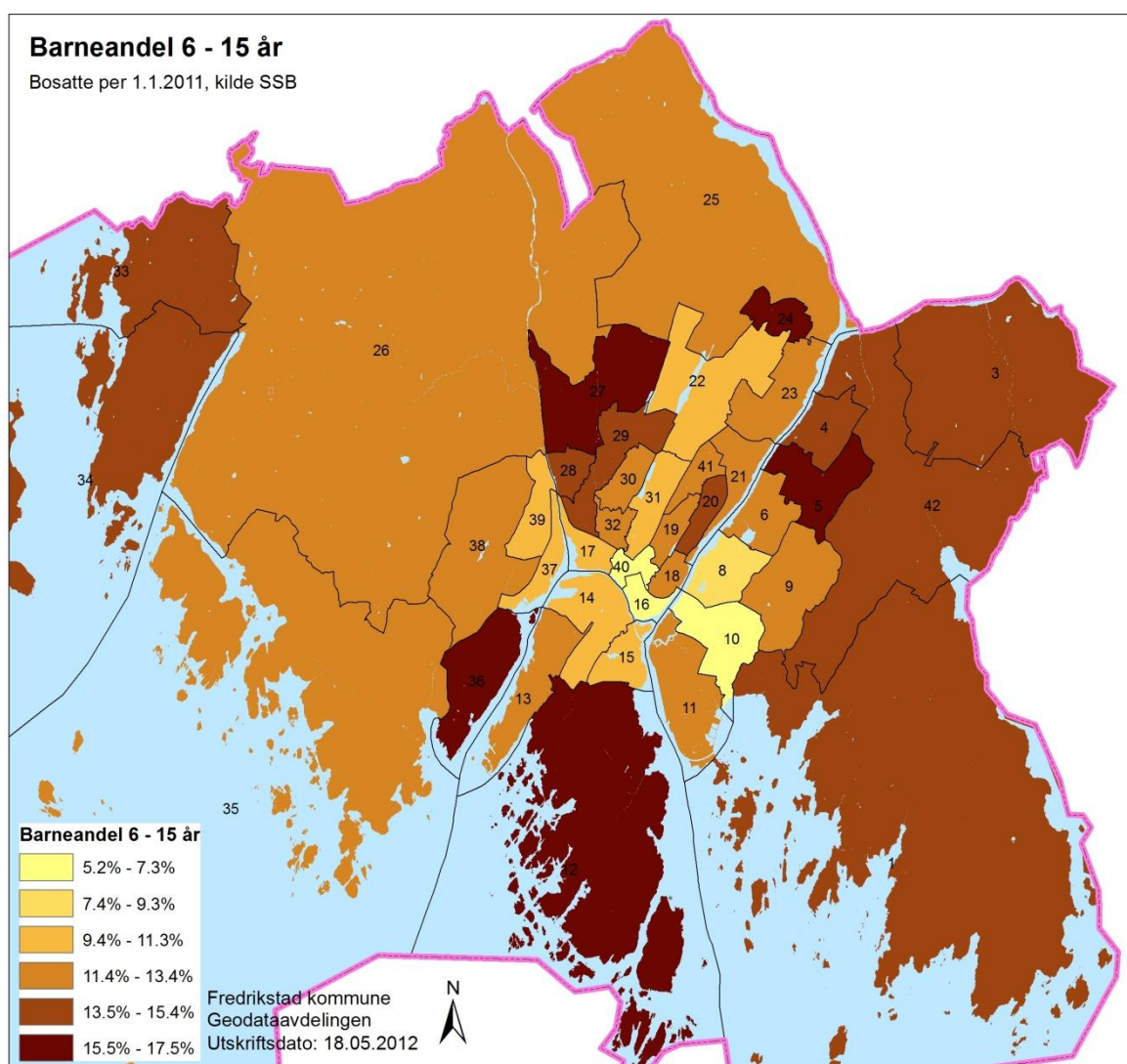
De første kartene viser andelen barn i de ulike sonene. Jo høyere andel, jo mørkere farge. Barneandelen for kommunen som helhet var per 1/1-2011: 0-5 år: 7 prosent, og 6-15 år: 12,5 prosent. I alt 19,5 prosent av innbyggerne var i alderen 0-15 år.

Figur 2: Andel barn 0-5 år

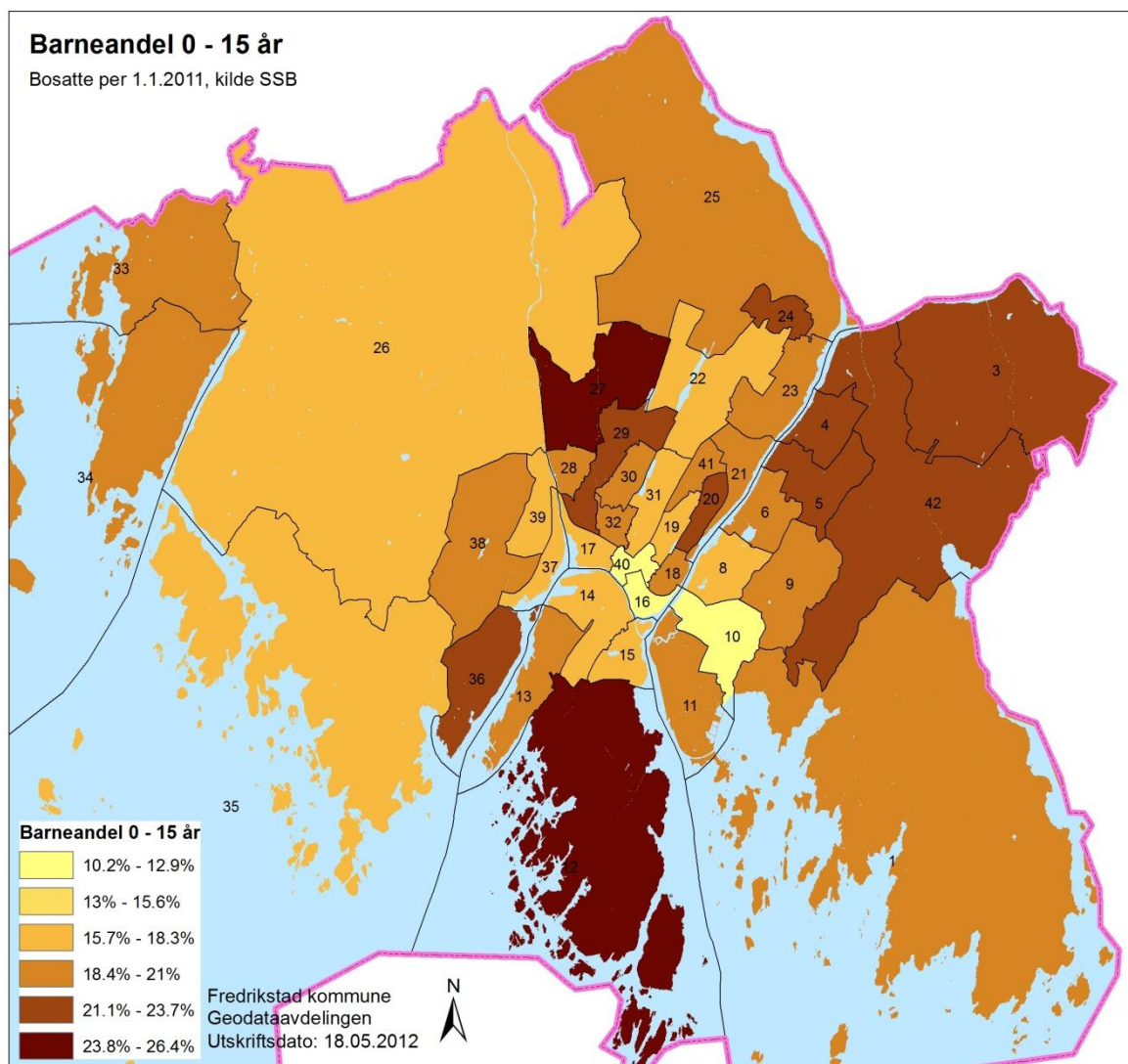


Vi ser av kartene at det er forskjeller sonene imellom, med Ambjørnrød/Veum, Kniple og Kråkerøy i den ene enden av skalaen (barneandel på om lag 9 prosent, for de minste), og Prestelandet/byens Marker i den andre (en barneandel på om lag 4 prosent).

Figur 3: Andel barn 6-15 år



Figur 4: Andel barn 0-15 år

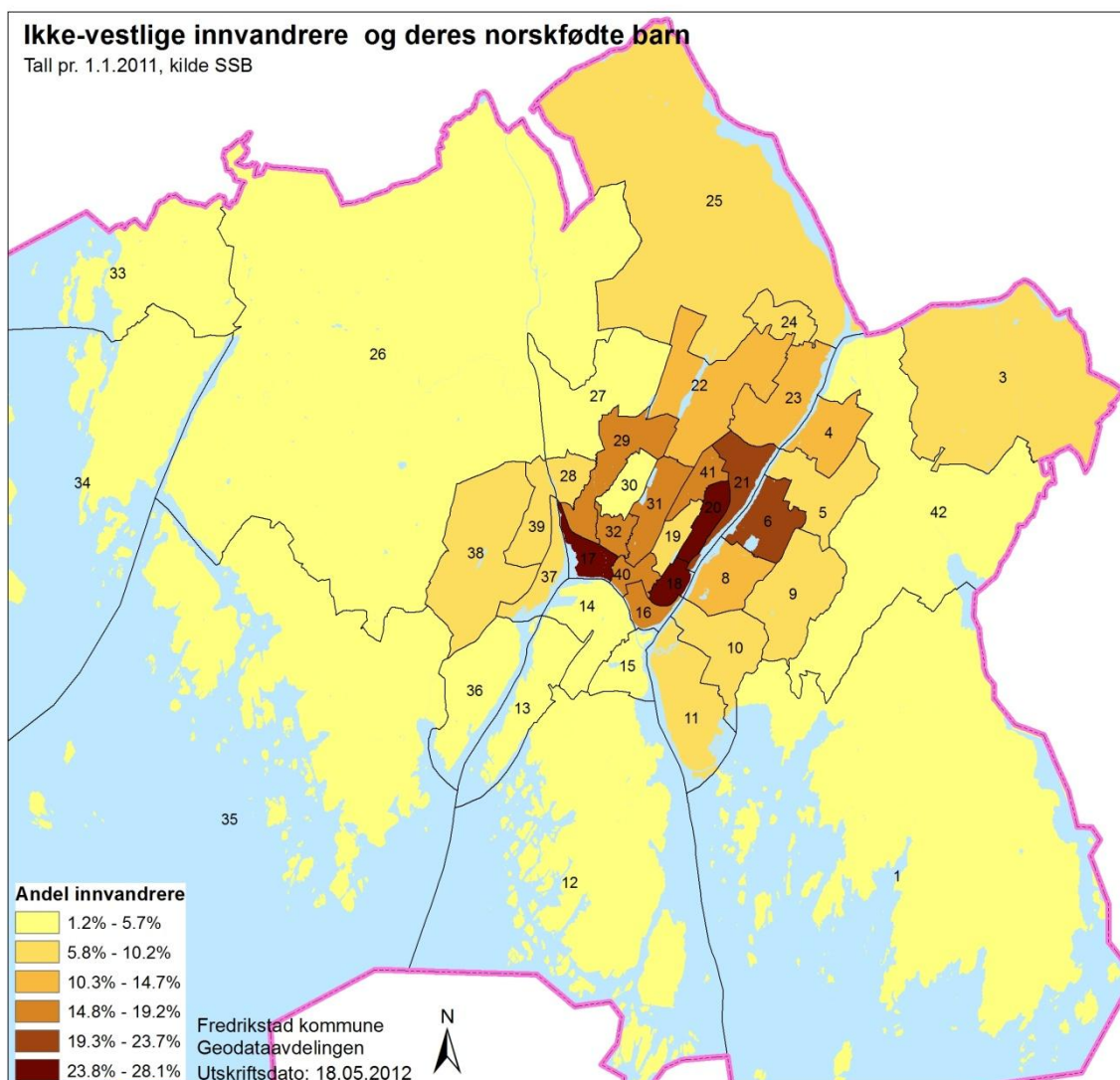


Kartene viser også at det er noen forskjeller mellom sonene og hvor barna bor i de ulike aldersgruppene. Ikke så overraskende finner vi en større barneandel i omlandet enn i sentrum når vi ser på gruppen som helhet (0-15 år). Den yngste aldersgruppen har imidlertid en høy andel også i enkelte sentrumssoner. Dette kan indikere to forskjellige ting: Enten at flere velger å flytte ut av sentrum med barna når de blir større (skolealder), eller at vi ser begynnelsen på et nytt mønster i flytting og tilflytting, der man også velger å bo sentralt med barn, i motsetning til hva som har vært tilfelle i tidligere tider. Det blir viktig å følge opp og analysere den faktiske utviklingen på dette området.

Innvandrere

Med innvandrere mener vi her de som har innvandret direkte og deres norskfødte barn. Etter denne definisjonen var det i alt 9 288 innvandrere, per 1.januar 2011, som også er tidspunktet kartet er laget for. Av disse hadde 7 560 bakgrunn fra et ikke-vestlig land. Kartet under viser fordelingen på levekårssoner.

Figur 5: Ikke-vestlige innvandrere og deres norskfødte barn



SSB har endret noe på av grupperingen og definisjonen av innvandrerbefolkningen. Betegnelsen "vestlig" og "ikke-vestlig" har gått ut av bruk, siden 2008. "Vestlig" er byttet ut med EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand. "Ikke-vestlig" er byttet ut med Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS. Vi velger å bruke imidlertid å bruke ordet "ikke-vestlig" i denne presentasjonen, men tallene fra SSB følger den nye gruppeinndelingen. For en grundigere beskrivelse av indikatoren, se vedlegg.

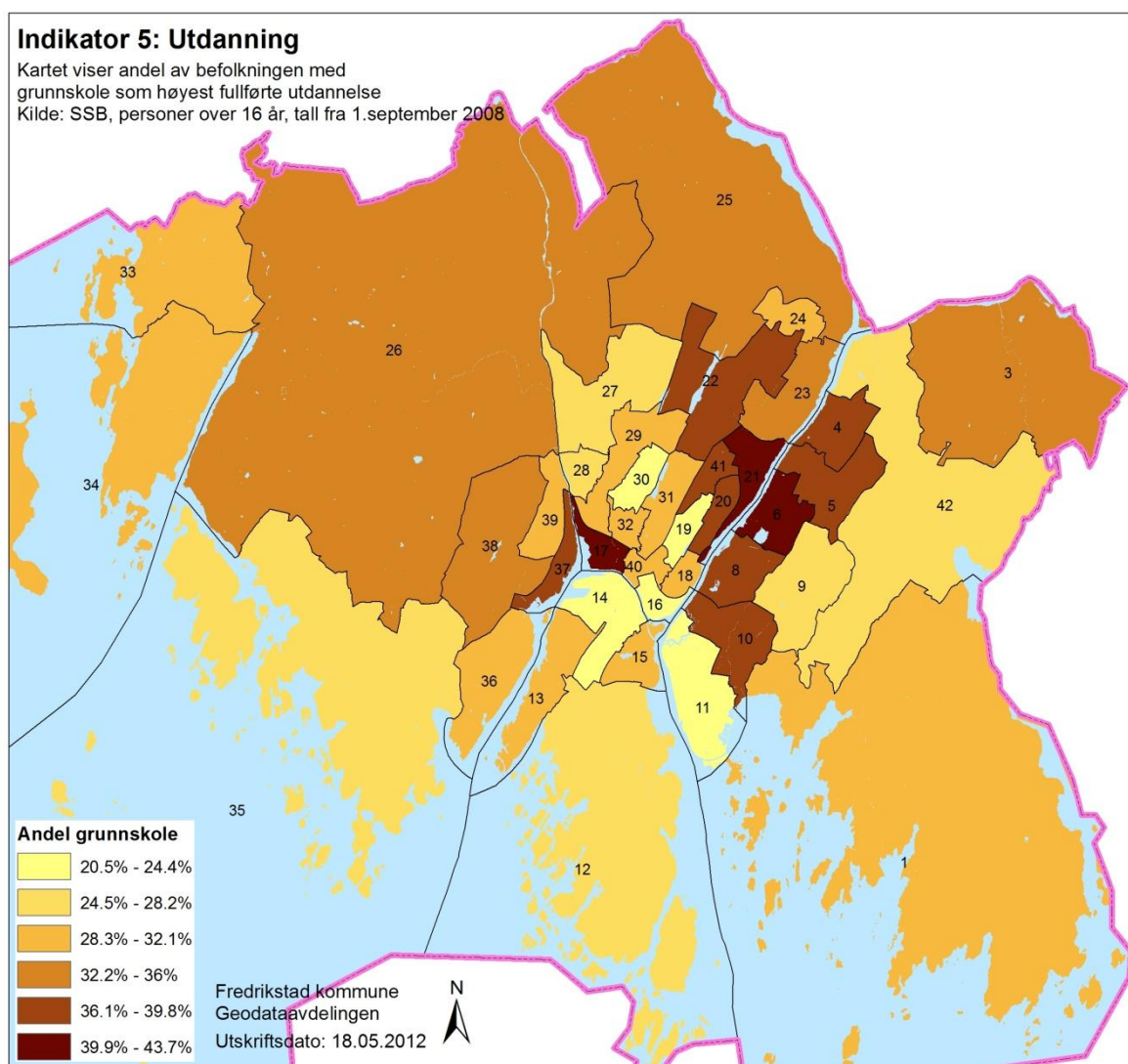
Innvandrerens andel av befolkningen varierer kraftig mellom sonene. Kartet over viser andelen ikke-vestlige innvandrere, fordelt på soner. Her ser vi at andelen varierer fra like over 1 prosent til 28 prosent.

Den samlede innvandrерandelen av den totalte befolkningen i Fredrikstad var per 1.1.2011 på 12,5 prosent. Siden har dette økt noe; per 1. januar 2012 var det i alt 10 173 innvandrere og barn med to innvandrерforeldre i Fredrikstad, til sammen 13,5 prosent av befolkningen.

Utdanning

I Fredrikstad har en høyere andel av innbyggerne grunnskolen som sin høyest fullførte utdanning; 33,4 prosent, sammenlignet med landet; 29,4 prosent (per 2010). Tilsvarende er andelen som har høyere utdanning noe lavere – i Fredrikstad har til sammen 24,2 prosent av befolkningen over 16 år høyere utdanning (universitet eller høyskolenivå). Tilsvarende andel for landet som helhet er 27,8 prosent. Kartet nedenfor viser hvordan andelen som har grunnskolen som sin høyeste fullførte utdanning varierer mellom de ulike sonene.

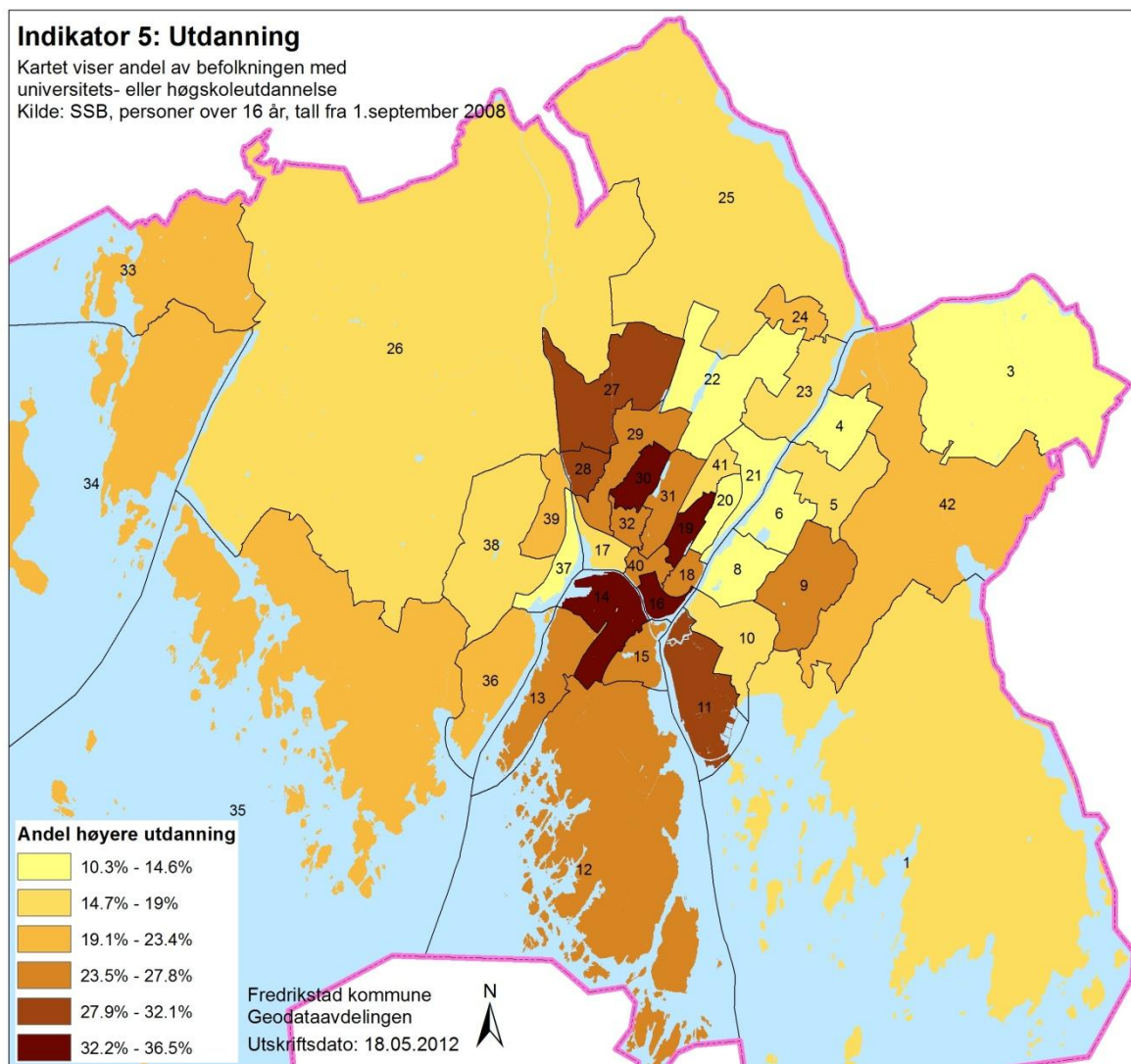
Figur 6: Utdanning, grunnskole som høyeste fullførte utdannelse



Forskning har vist en klar og entydig sammenheng mellom utdanning og en rekke levkårsvariable, og ikke minst levekår. Det ser ut til at det å ta høyere utdanning gir et individuelt gode i tillegg til utdanningen selv. Det kan synes som en også tilegner seg en gunstigere måte å håndtere sin egen helse og helseutfordringer på.

Høyere utdanning er dermed ikke bare et mål i seg selv, men gir viktige effekter med tanke på levekår og folkehelse. Ser vi på kartene ser vi stor spredning lokalt i Fredrikstad. I noen områder har en større andel av innbyggerne kortere utdanning, mens det for andre områder er motsatt. Kartet nedenfor viser andel av befolkningen over 16 år som har universitets- eller høyskoleutdanning.

Figur 7: Utdanning; Andel av befolkningen med universitets- eller høyskoleutdanning

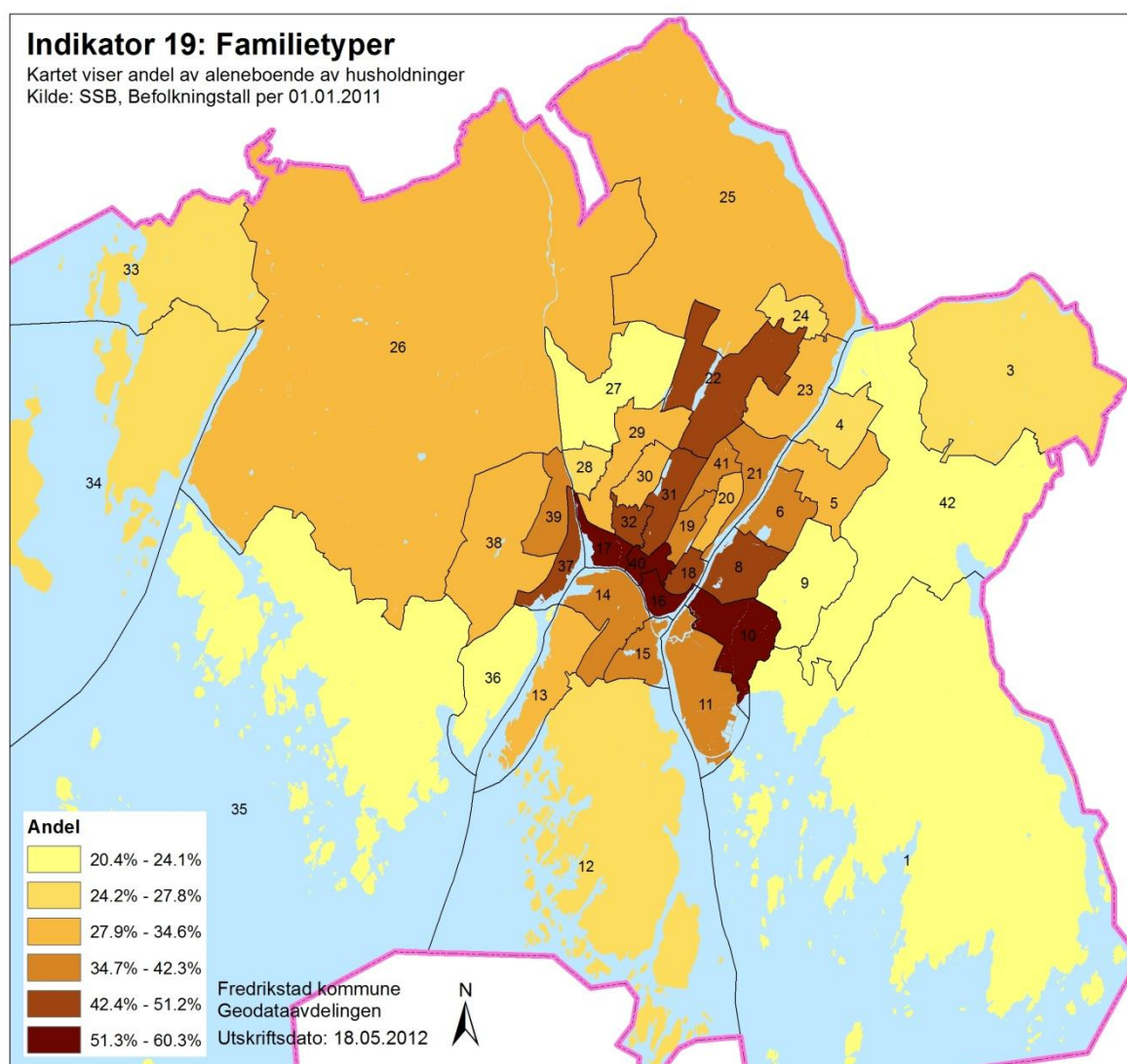


Aleneboende

Andel aleneboende er en levkårsindikator som SSB har anbefalt å ta med, i sammenheng med de øvrige levkårsindikatorne. Det er større utfordringer for den som lever alene enn for den som lever sammen med andre – i all hovedsak. Dette gjelder også uansett alder.

Av om lag 33 300 husholdninger i Fredrikstad er cirka 12 400 registrert med kun en person, hvilket gir en samlet andel for kommunen på 37 prosent.

Figur 8: Andel aleneboende



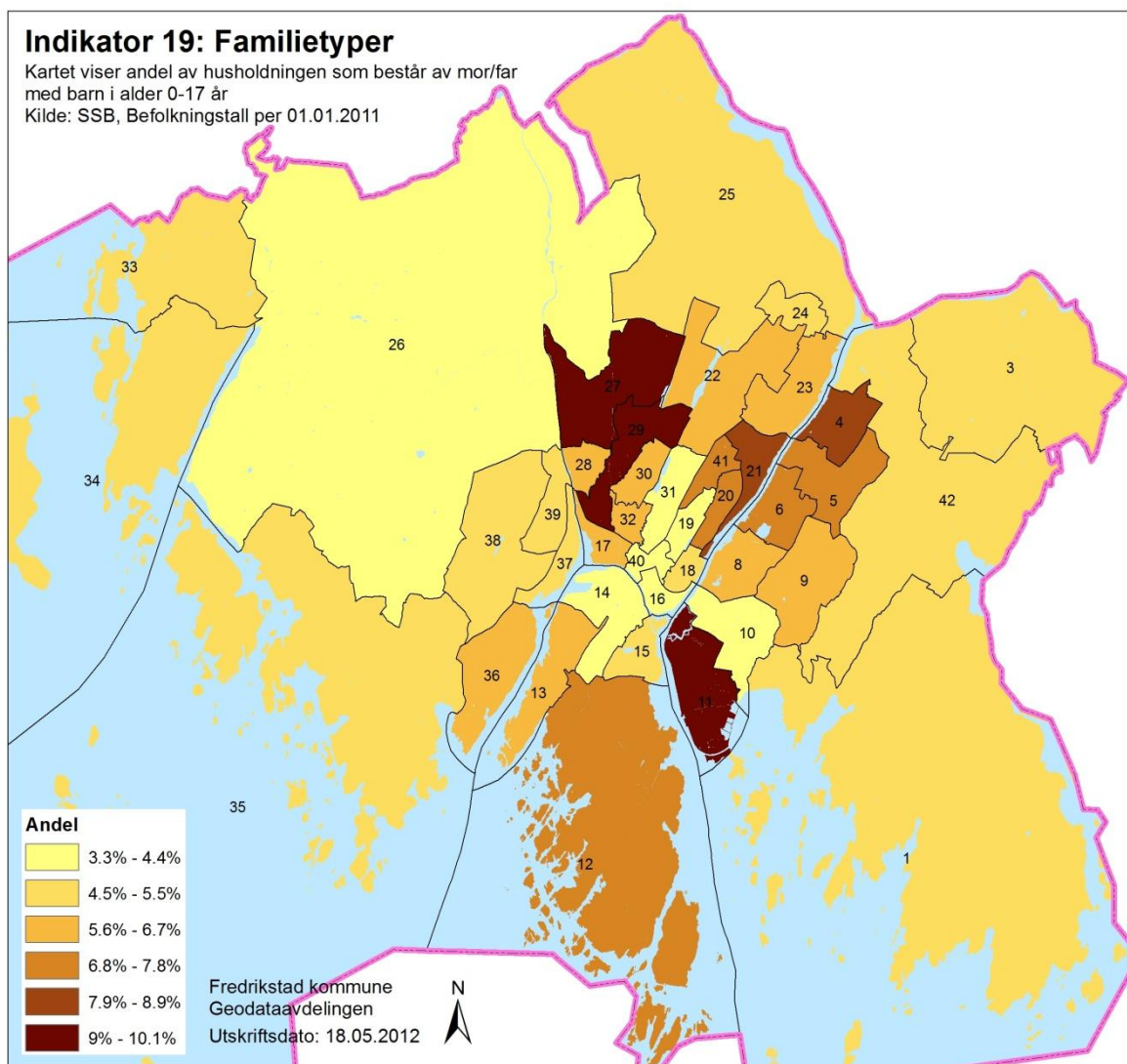
Det er store variasjoner mellom sonene, fra Holmen/Seut (60 prosent) og Byens Marker/Prestelandet og Sentrum Vest (begge over 50 prosent) til Rød/Okseviken, Ambjørnrød/Veum og Begby som har andeler på 20-22 prosent av husholdningene.

Enslige forsørgere

Også enslige forsørgere er mer utsatt levekårsmessig. Med enslig forsørger menes her mor eller far som lever alene med barn i alderen 0-17 år.

Vi ser at andelen er høyest i sonene Ambjørnrød/Veum, Trosvik og Gamlebyen/Kongsten. Disse har andeler mellom 9 og 10 prosent av husholdningene. I andre enden finner vi sentrum vest og syd, hvor 3-4 prosent av husholdningene som er enslige forsørgere.

Figur 9: Andel enslige forsørgere

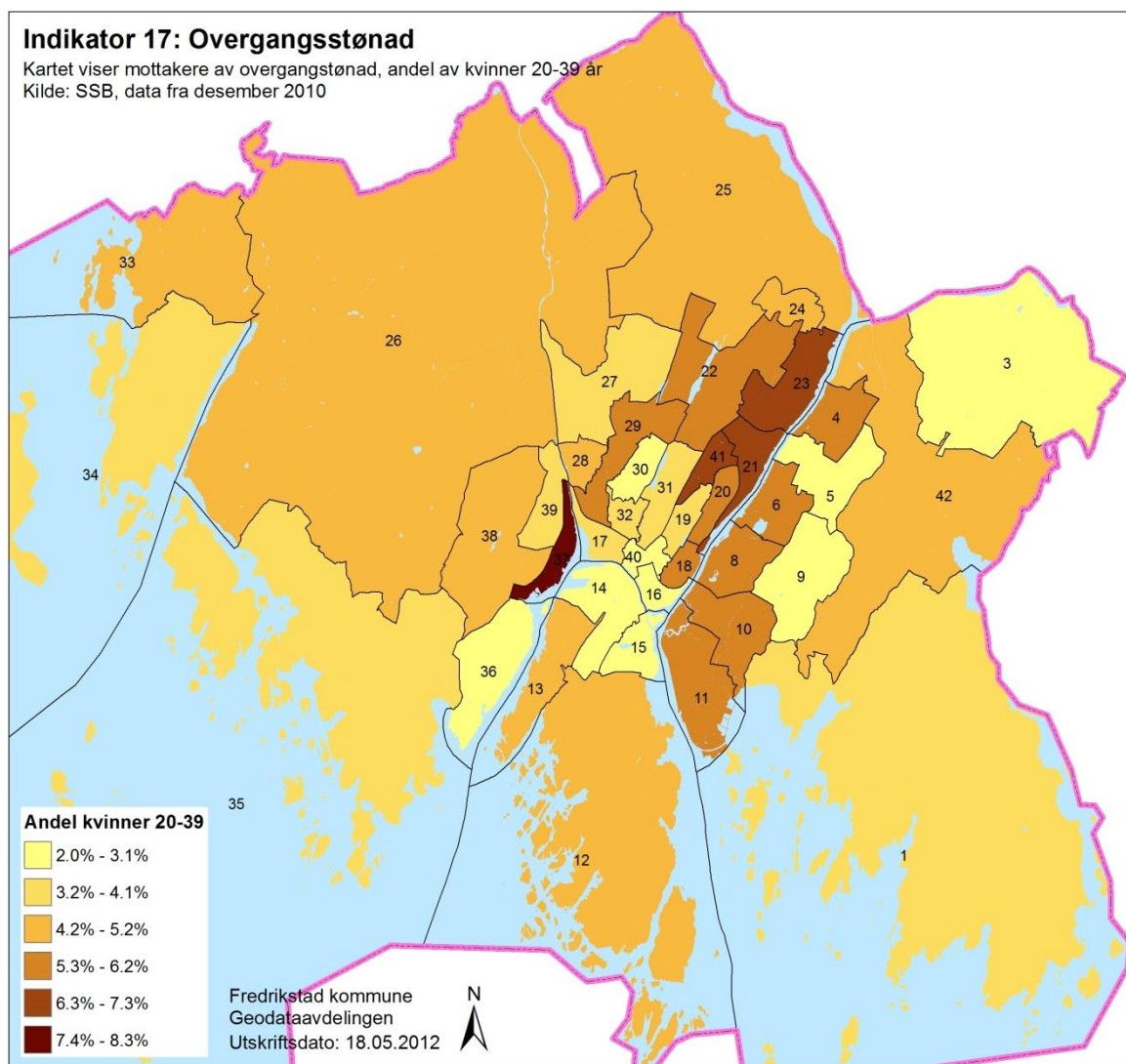


Overgangsstønad

Overgangsstønad er en tidsbegrenset trygdeytelse, ment for en overgangsperiode for enslige forsørgere. Man kan motta overgangsstønad for en periode på inntil 3 år.

Samlet sett for Fredrikstad mottar 4,4 prosent av alle kvinner mellom 20 og 39 år overgangsstønad. Andelen varierer mellom sonene, fra 8,3 prosent (Gressvik) til om lag 2-3 prosent (Begby, Smertu, Sentrum Syd, Sellebakk Nord, og Borge Nordre).

Figur 10: Overgangsstønad

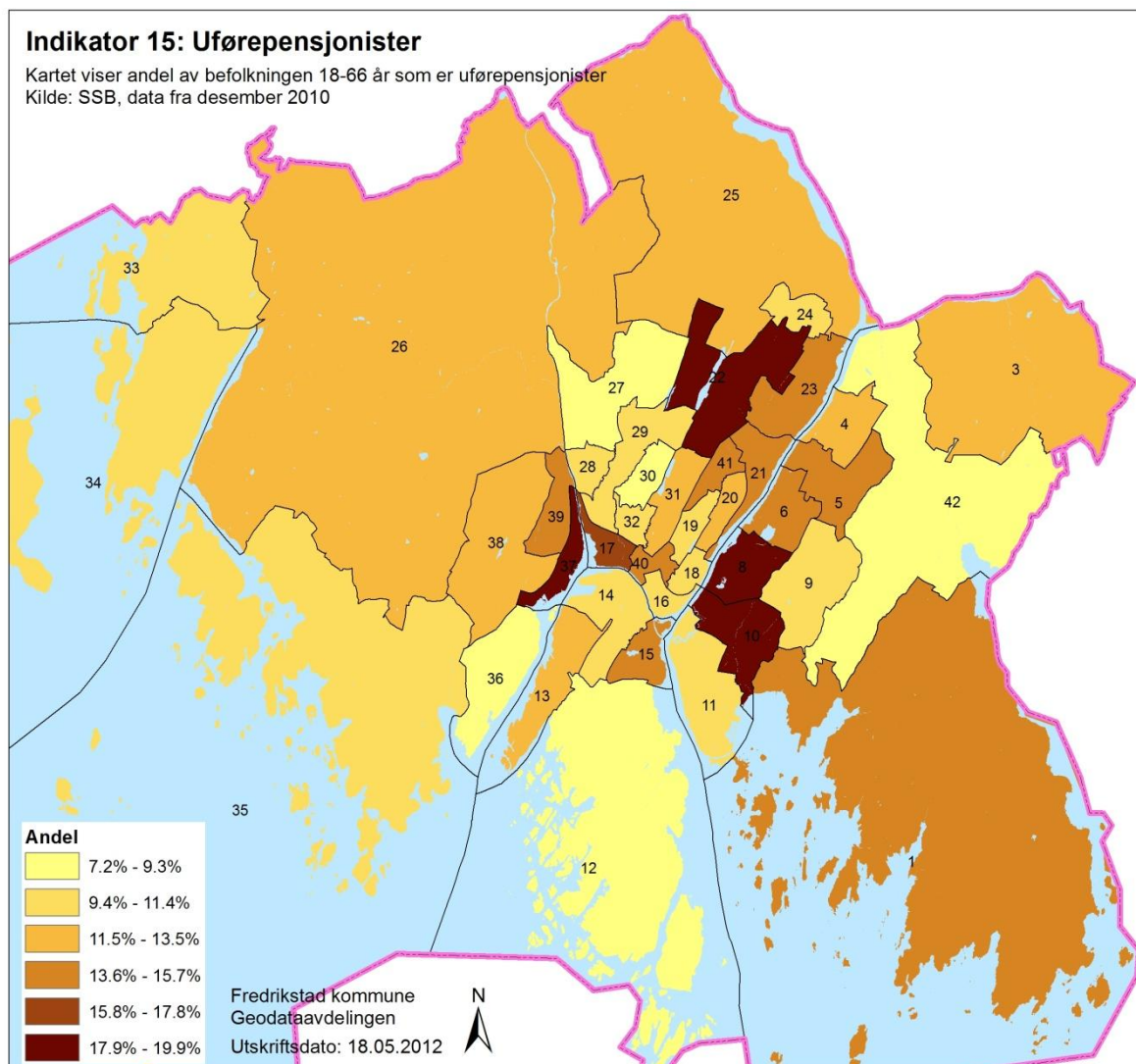


Uføretrygdede

I følge tall fra Folkehelseinstituttet har Fredrikstad en noe høyere andel uføretrygdede enn landet for øvrig. Fredrikstads andel er her 11,3 prosent, noe lavere enn Østfold (11,7 prosent). For hele landet er 9,5 prosent av befolkningen i alderen 18-66 år uføretrygdede.

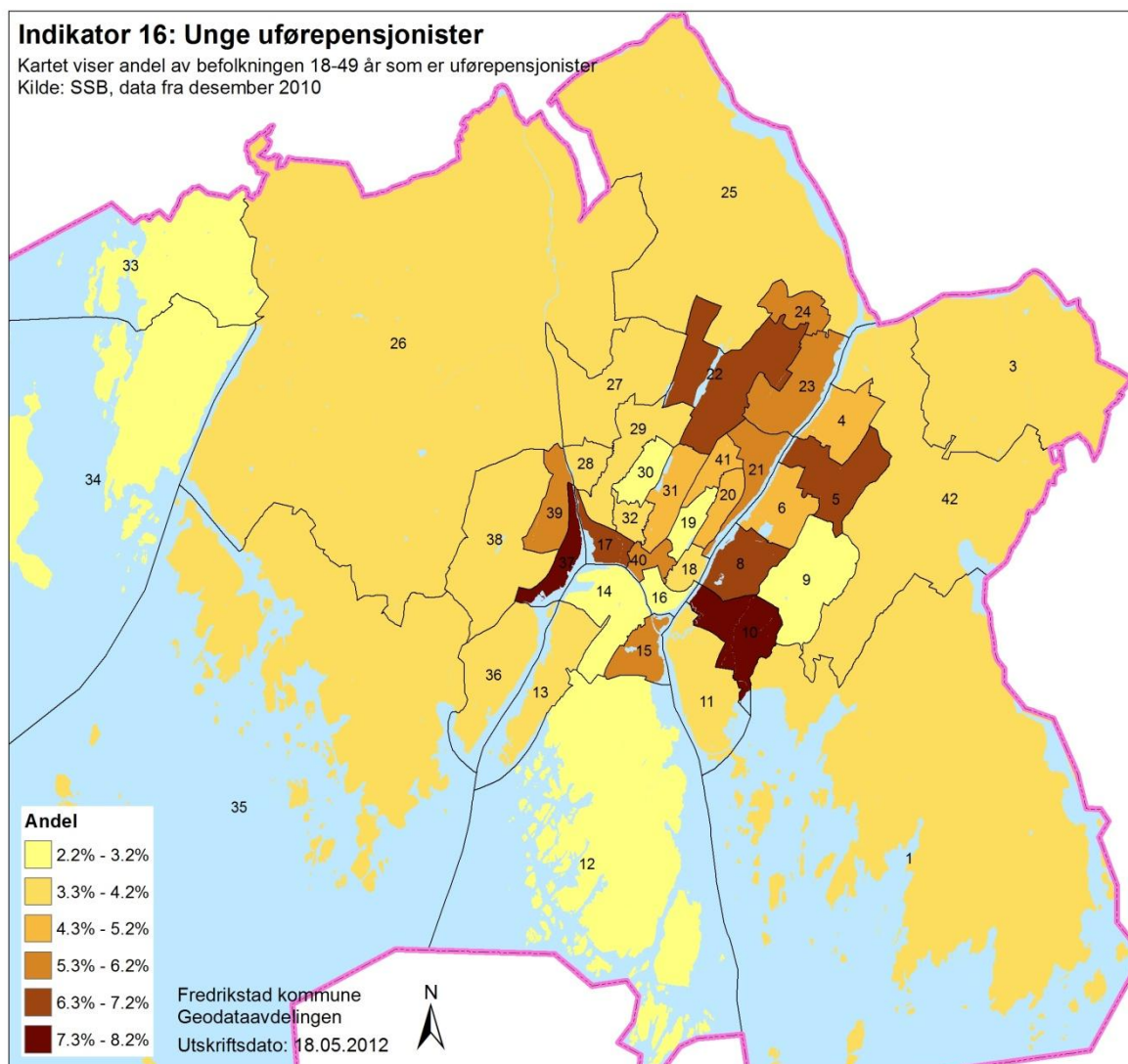
SSB har litt andre tall: Per desember 2010 var Fredrikstads andel registrert som 12,4 prosent totalt. Kartet under viser hvordan andelen varierer mellom de ulike levekårssonene i kommunen. Fra Nabbetorp som har en andel på 19,9 prosent, til Ambjørnrød/Veum med en andel på 7,2 prosent.

Figur 11: Andel uførepensjonister 18-66 år



I levekårssammenheng er det også interessant å se på andelen unge uføretrygdde, regnet som uføretrygdde i aldersgruppen 18-49 år. Dette er vist i figuren under. Her er det andre soner som peker seg ut. Andelen uføretrygdde i aldersgruppen 18-49 år på 4,4 prosent, for hele kommunen. Sonene varierer mellom 8,5 (Gressvik) til 2,2 (Kråkerøy syd) prosent.

Figur 12: Andel unge uførepensjonister



Dødelighet

Fra SSB har vi fått tall for aldersstandardiserte dødsrater per 1000 innbyggere 5 år og over. Kartet under viser grupper av soner, gruppert på grunnlag av Levekårssonene. Mørkest farge har høyest dødsrater.

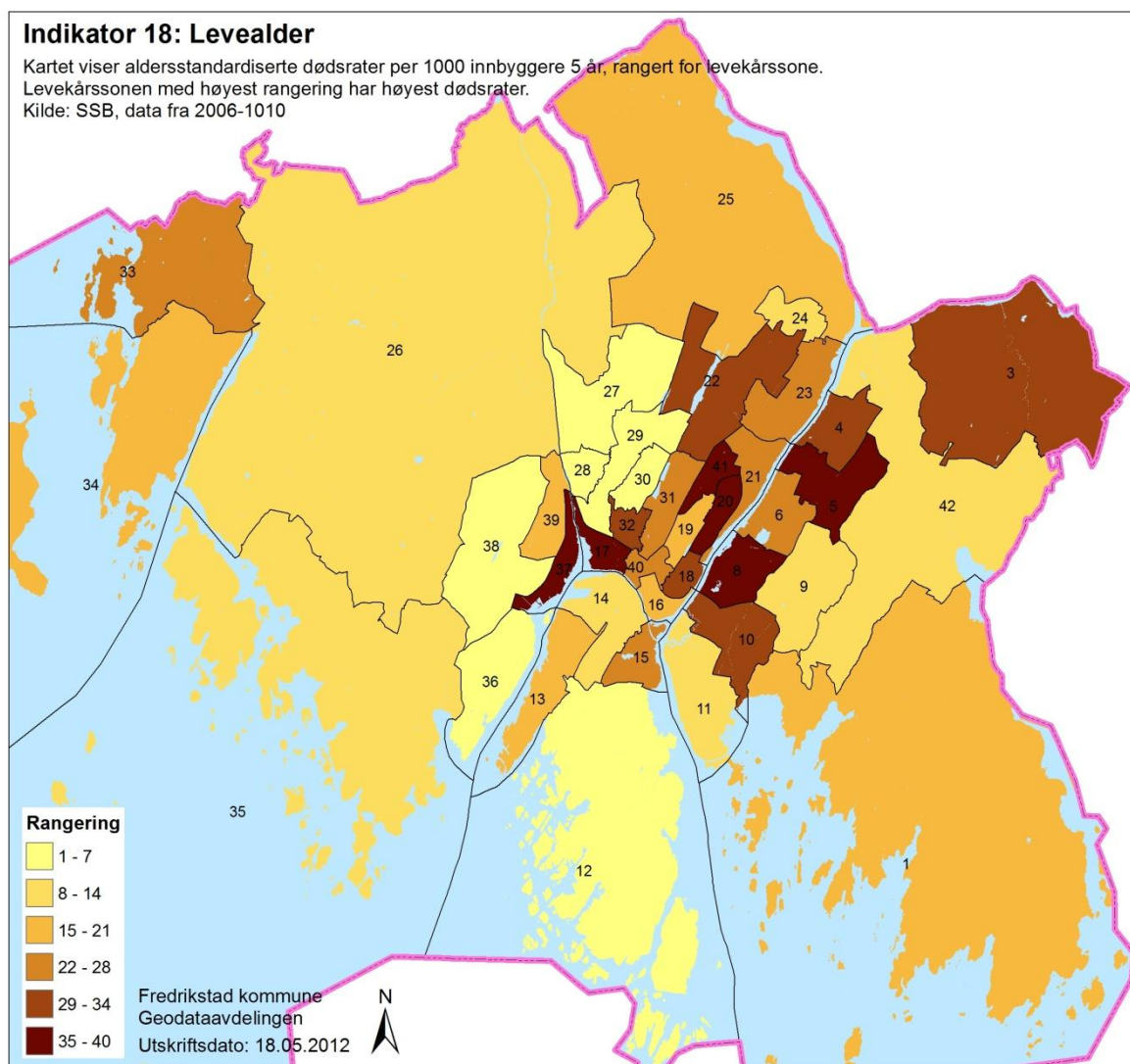
Dataene er fra 2006-2010. Tallene er justert for bostedsadresse slik at dødsfall registrert i sone = adresse ved dødstidspunkt minus fem år. Tallene er forbundet med en viss grad av usikkerhet. Det er også flere mulige feilkilder: Utflyttere til annen norsk kommune kommer med om de er døde innen fem år etter flytting. Døde i utlandet er ikke med.

Aldersstandardiserte dødsrater er et mål på folkehelse, samtidig som den tar hensyn til alderssammensetningen. Enkelt sagt vil vi kunne si at en høyere dødelighet i et område er et tegn på tapte leveår. Tapte leveår kommer av voldsom død og sykdommer. Videre kan en si, noe forenklet, at det er en sammenheng mellom sykdommer/voldsom død og levekår.

Kartet viser hvilke soner som har høyest dødelighet (mørkest) og hvilke som har lavest (lysest). Spennet i de aldersstandardiserte dødsratene for Fredrikstad er stort; fra 3,5 til 12,1. Det ikke vist hvilken dødelighet gruppene har i tall, bare at det er grupper med høy, middels og lav dødelighet. Det er flere årsaker til dette: Dødelighet er en viktig folkehelseindikator, men kan oppleves som et sensitivt tema. Videre er tallene fra Statistisk sentralbyrå (SSB) delt i kvinner og menn, mens vi ønsker å presentere et samlet resultat.

Til slutt, og viktigst, vil ratene få en betydelig feilmargin (stort konfidensintervall) jo færre innbyggere raten er basert på. En slik usikkerhet har ikke betydning for tallene slik de er presentert (rater er basert på faktiske tall), men har betydning for hva vi kan tolke ut av dem. Forteller de oss at dødeligheten faktisk er høyere ett sted enn et annet, og at det å bo i en sone gir færre leveår/lavere levealder enn å bo i en annen sone? Men vi kan anta at det er en sammenheng mellom hvor man bor, hvilke levekår som preger sonen, og hvordan dette statistisk vil slå ut på antall leveår, og dermed på dødeligheten. Om vi ser at mønsteret kan gjenfinnes i andre indikatorer kan dette bidra til å bekrefte utfordringsbildet av levekår i Fredrikstad. Fem av de seks sonene med mørkest farge befinner seg også i gruppen av ti soner med størst forekomst av levekårsutfordringer.

Figur 13: Aldersstandardiserte dødsrater



I Fredrikstad er det ti sykehjem og en rekke andre bofellesskap der det bor mennesker som kan ha levd størsteparten av sitt liv i en annen sone. For at en slik faktor ikke skal få for stor innvirkning kan en bruke adressen en person en viss tid før dødsfallet. SSB har gjort det med person som dør på sykehjem, der er adressen vedkommende hadde fem år før dødsfallet brukt. Det er ikke gjort lignende grep for personer som dør mens de bor (og har adresse på) boliger de er tildelt av kommunen. Isolert sett kan dette gi en større usikkerhet i tallene, da noen soner vil få kunne få en "kunstig" høyere dødelighet i statistikken, som følge av dette.

Kapitalressurser

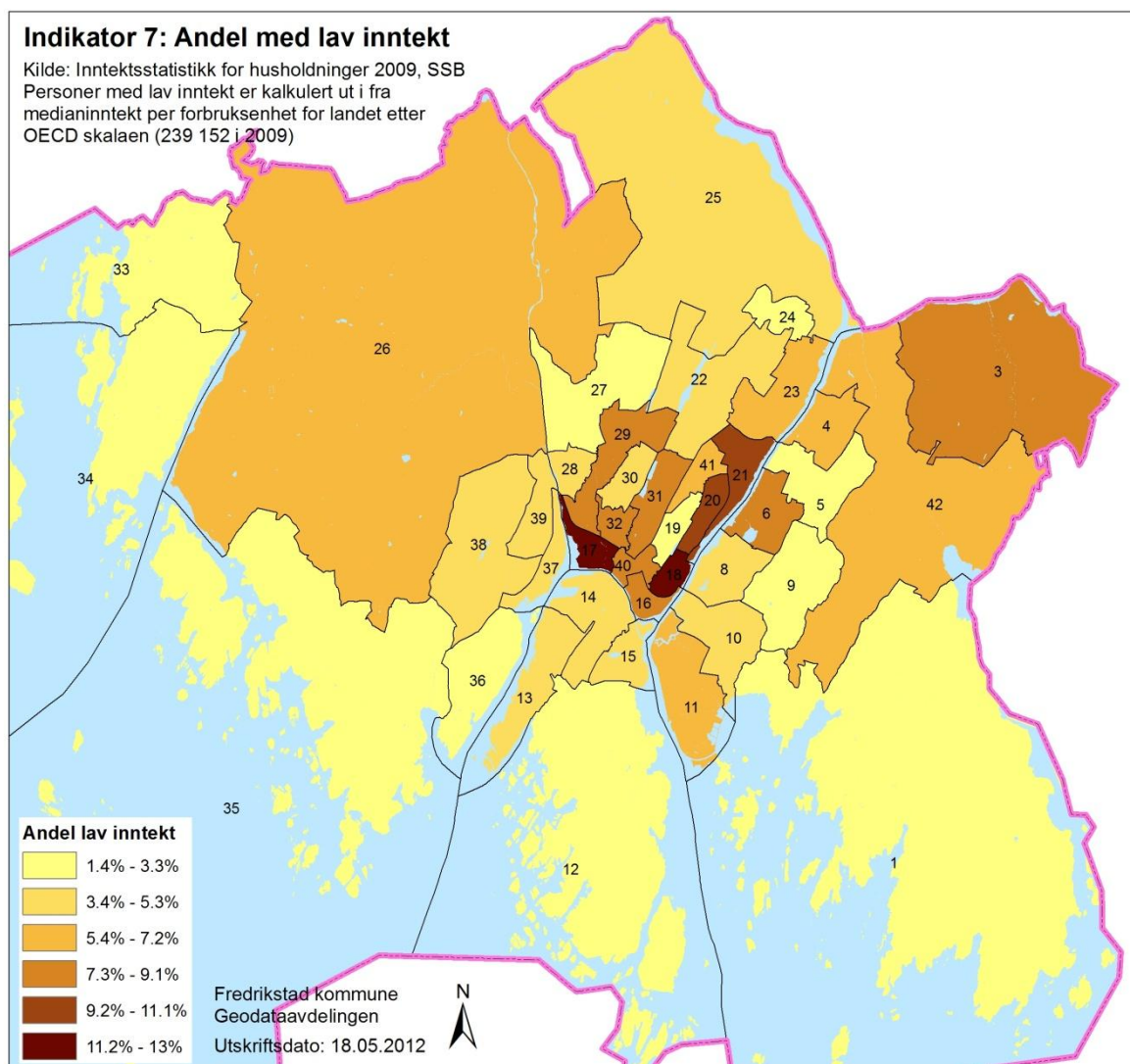
Herunder kommer indikatorene fattigdom, inntekt, gjeld, arbeidsledighet, arbeidsavklaring og sosialhjelp.

Fattigdom

Fattigdom er et relativt mål. Det vil si at om man defineres som fattig eller ei er avhengig av hva som er standard, eller malen, for andre. Likevel er det nasjonale og lokale mål om å redusere fattigdom og bidra til at færre mennesker rammes, ikke minst at færre barn rammes av fattigdom.

Fattigdom kan måles på flere vis. Vi har i denne kartleggingen valgt *inntektsfattigdom*. Alternativt kunne man tenkt seg indikatorer som viser fravær av goder, fravær av muligheter for deltakelse i samfunnet og i foreningsliv osv. Forenklet kan vi si at dette kommer indirekte til uttrykk gjennom inntektsmål, ettersom lavere inntekt naturlig også begrenser tilgangen på en rekke "goder" og mulighet til deltakelser. Vi har valgt å bruke nasjonale mål for fattigdom, noe som gir oss flere indikatorer:

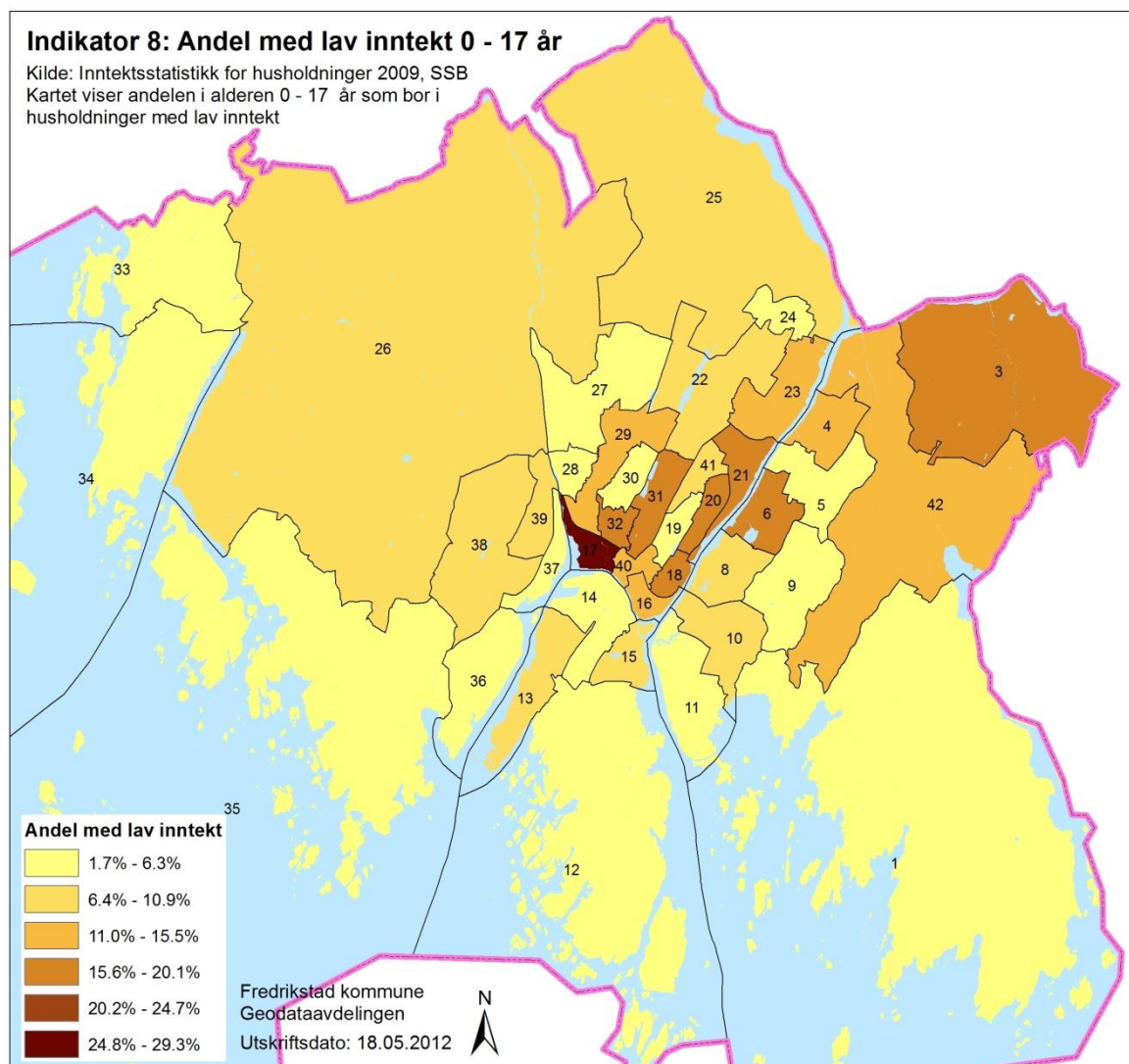
Figur 14: Andel med lav inntekt



Inntektsfattigdom, relativt til medianinntekten² i OECD. Kartet viser andelen som har en lavere inntekt enn dette.

I levekårssammenhenger er ofte barna spesielt utsatt. Vi har derfor også sett på barnefattigdom, målt ved andelene barn som lever i inntektsfattige husholdninger.

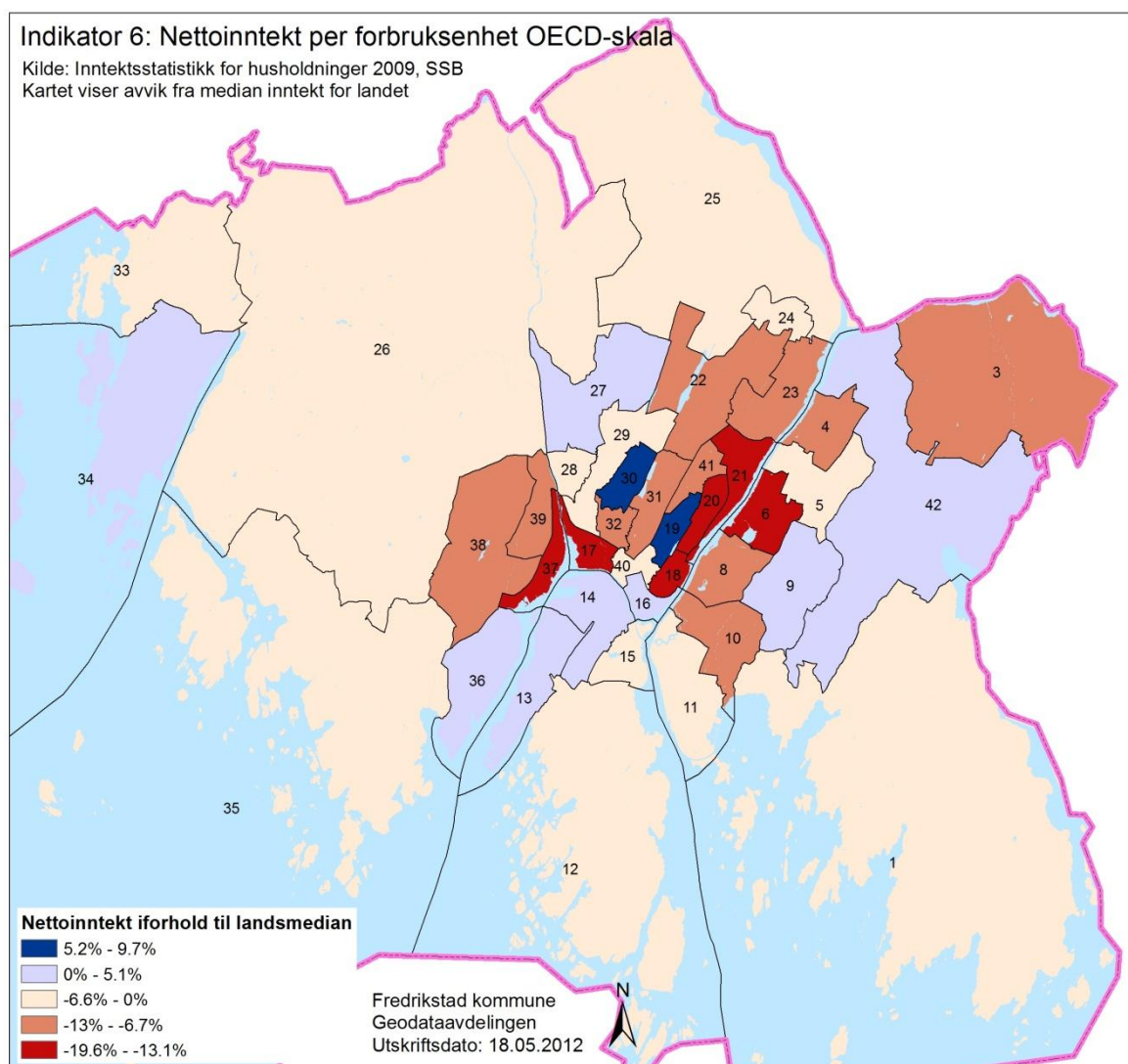
Figur 15: Barnefattigdom



Kartet på neste side viser andelen som har lavere (og høyere) inntekt enn medianinntekten for landet for øvrig. Her er det mål per forbruksenhet, i OECD-skala. Rød farge viser at sonen som helhet scorer under landsmedianen, mens blå farge viser soner som scorer over landsmedianen. Det lyse feltene er omtrent akkurat på landsmedianen.

² Medianen er den verdien som deler en fordeling i nøyaktig to like store deler. Dersom inntektsfordelingen er jevn vil medianinntekt og gjennomsnittsinntekten være lik.

Figur 16: Nettoinntekt per forbruksenhet (OECD-skala)



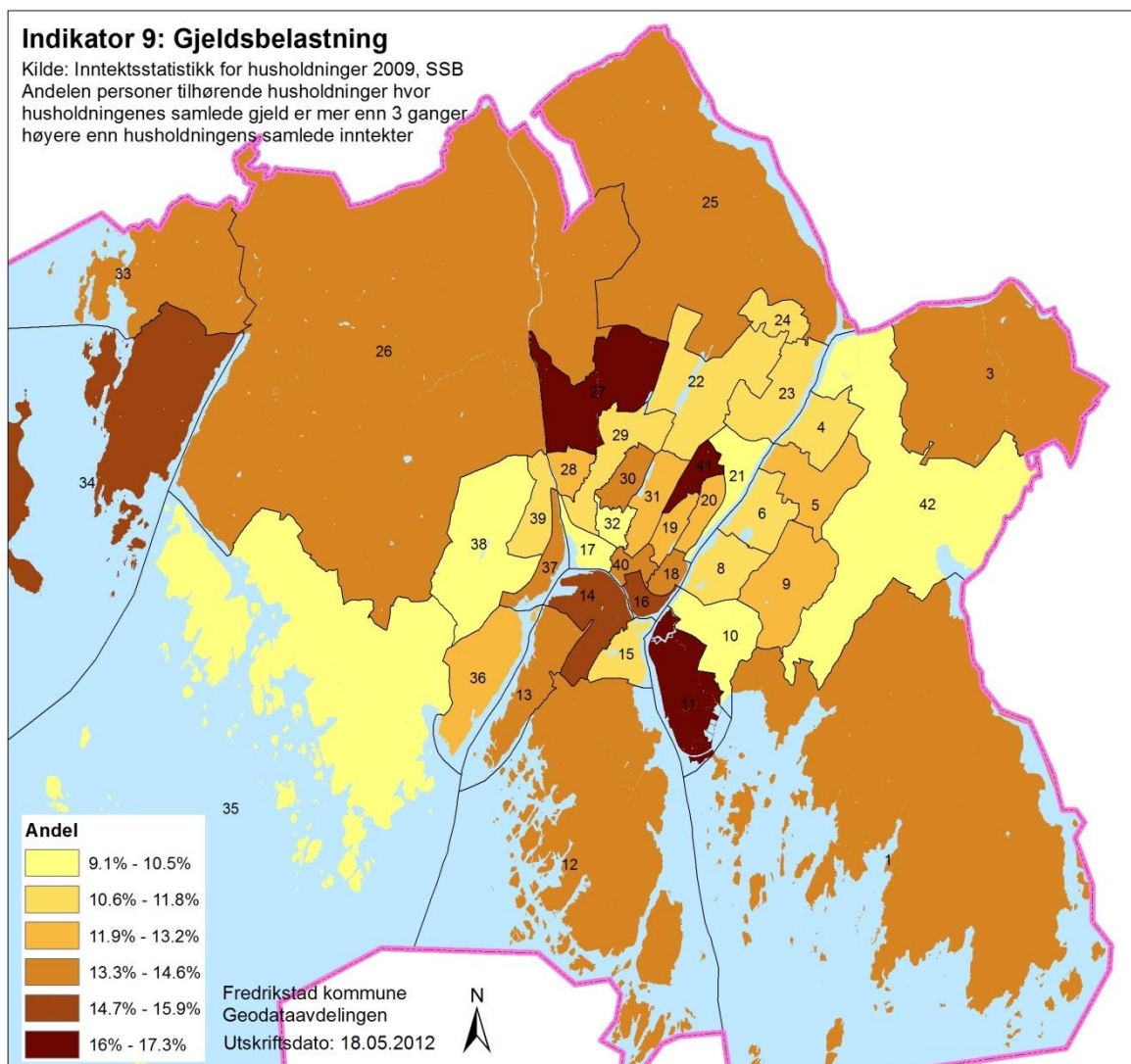
To soner har en nettoinntekt som er mellom 5 og 10 prosent over landsmedianen (Sentrum Nord og Oredalen). I den andre enden av skalaen finner vi Holmen/Seut, med nær 20 prosent under landsmedianen, og Sellebakk/Sorgenfri, Nøkleby og Lisleby hvor nettoinntekten for sonene ligger om lag 15-16 prosent under landsmedianen.

Gjeld

I utgangspunktet er det ikke så unaturlig å anta at gjeld og en husholdnings samlede gjeldsbelastning har betydning for levekårene.

Kartet under viser andelen husholdninger som har en gjeld som er større en 3 ganger den samlede inntekten til husholdningen. Mønsteret i dette kartet er et helt annet enn mønsteret for de andre. Det kan tyde på at gjeldsbelastning ikke er et så godt mål på levekår, men snarere et uttrykk for en husholdnings økonomiske evne.

Figur 17: Gjeldsbelastning



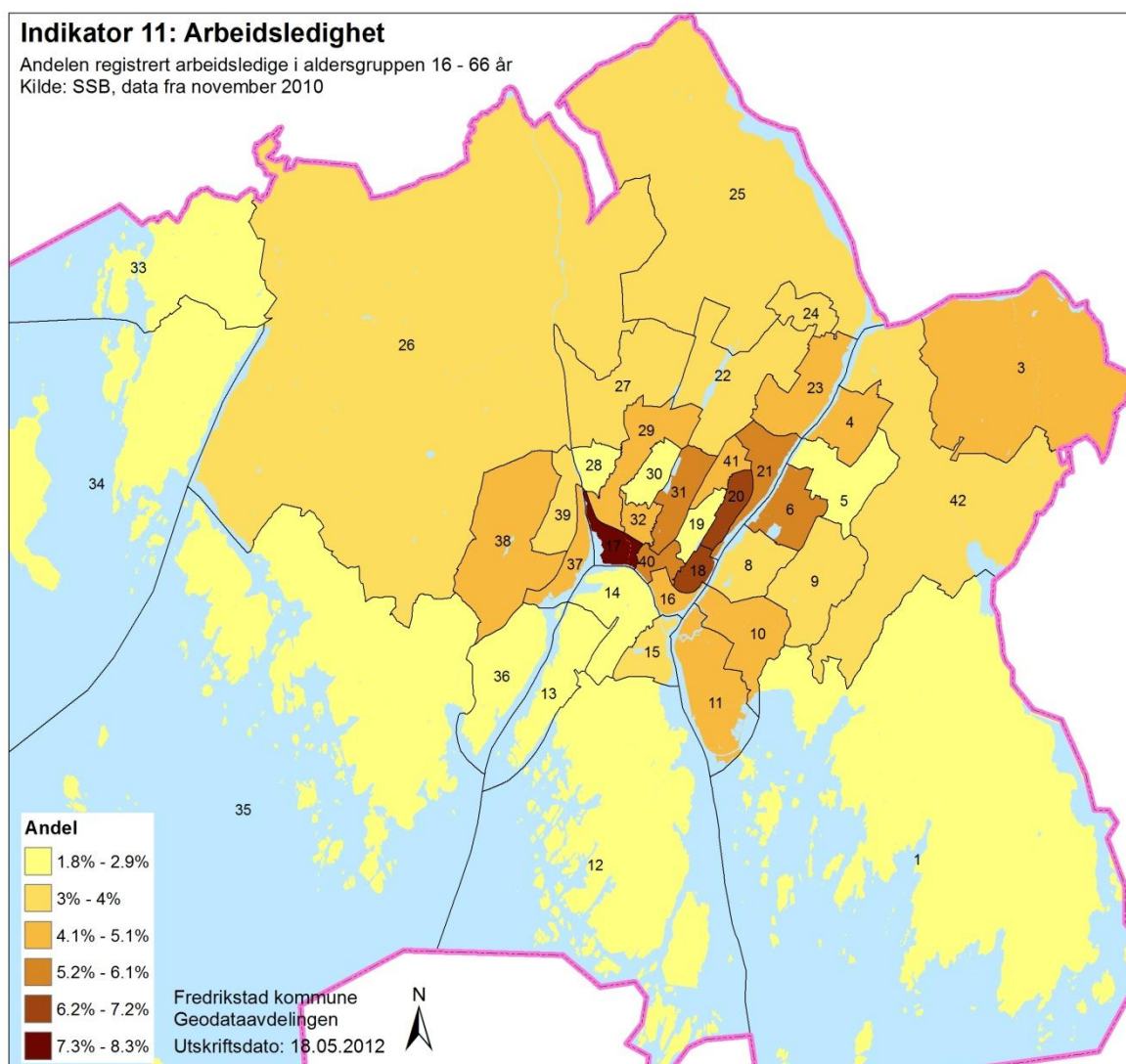
Arbeidsledighet

Per 1. november 2010 var ledigheten i Fredrikstad på 3,9 prosent av arbeidsstyrken – ifølge SSB. Disse tallene er bakgrunn for kartene nedenfor.

Folkehelseinstituttets tall for ledige var per desember på 4 prosent for Fredrikstad. På samme tid var tallet for Østfold 3,4 prosent, mens landsgjennomsnittet var på 2,9 prosent. Siden da har ledigheten gått noe ned, totalt sett. Forholdet mellom ledigheten i Fredrikstad og fylket/landet har imidlertid vært rimelig stabilt i lengre tid. Det er med andre ord en noe høyere arbeidsledighet i kommunen.

Innad er det store variasjoner, noe kartet nedenfor viser. Den høyeste ledigheten (over 8 prosent) finner vi i Holmen/Seut, mens Kråkerøy syd har den laveste ledigheten (2 prosent). Kråkerøy syd skiller seg også ut ved at den registrerte arbeidsledigheten er lavere for menn enn for kvinner her (i likhet med Rolvsøy Nord og Borge Midtre).

Figur 18: Arbeidsledighet (16-66 år)



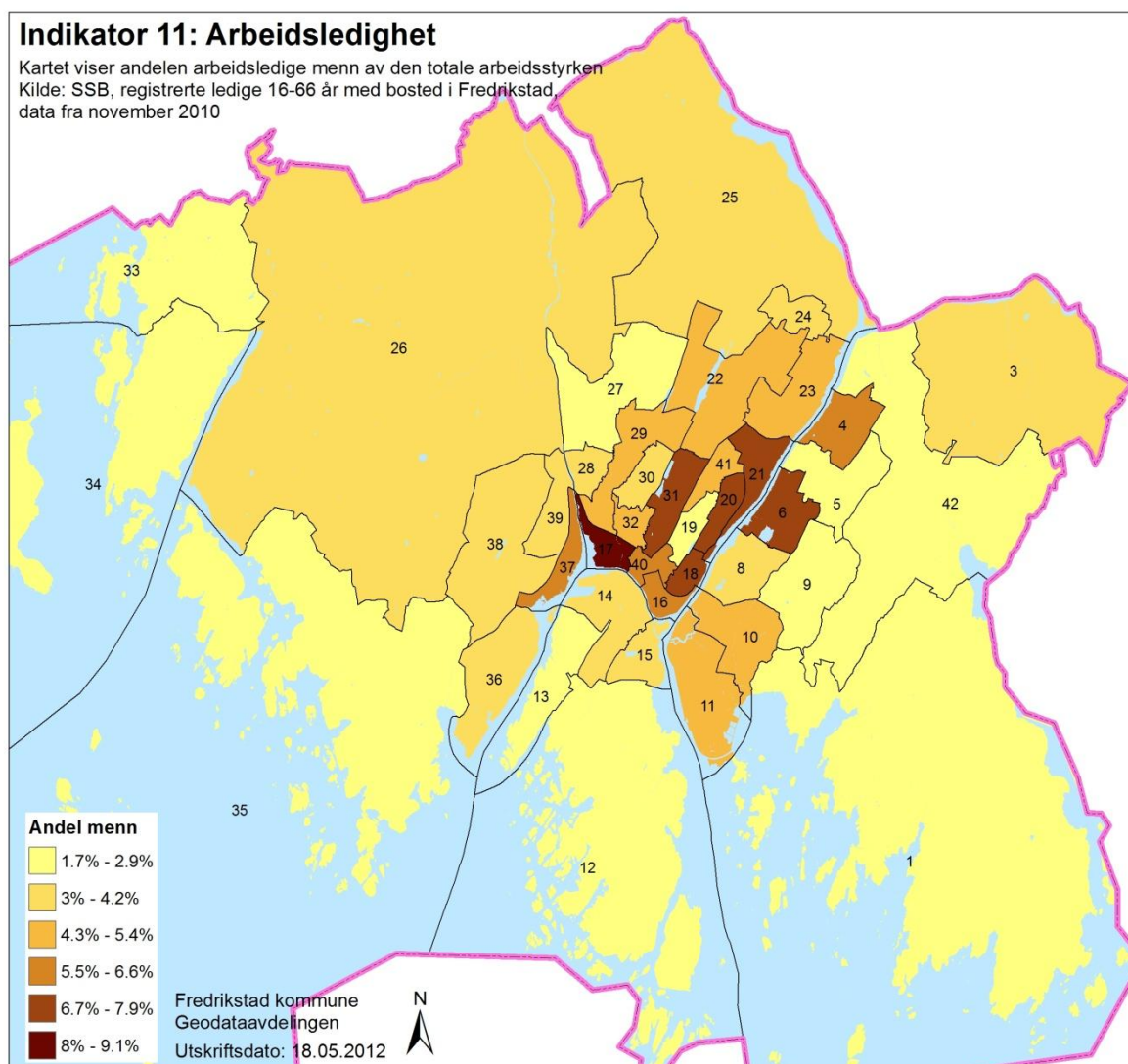
Ledigheten varierer mellom grupper i befolkningen. For kommunen som helhet er ledigheten høyere for menn enn for kvinner: Henholdsvis 4,3 prosent for menn og 3,4 prosent for

kvinner, per november 2010. Videre er arbeidsledigheten høyere for enkelte innvandrergupper og for ungdom.

Vi har også ønsket å få tall for ungdomsarbeidsledigheten fordelt på soner, men det har ikke latt seg gjøre. SSB opplyser imidlertid at ledigheten er høyere for de unge: Per 1. november var 5,4 prosent av ungdom mellom 16-24 år registrert som arbeidsledige. Her er kjønnsforskjellen enda større: For kvinner i den samme aldersgruppen var ledigheten på 3,9 prosent, mens den for de unge mennene var på 7 prosent.

Kartet nedenfor viser arbeidsledigheten for menn på sonenivå.

Figur 19: Arbeidsledighet (16-66 år, menn)



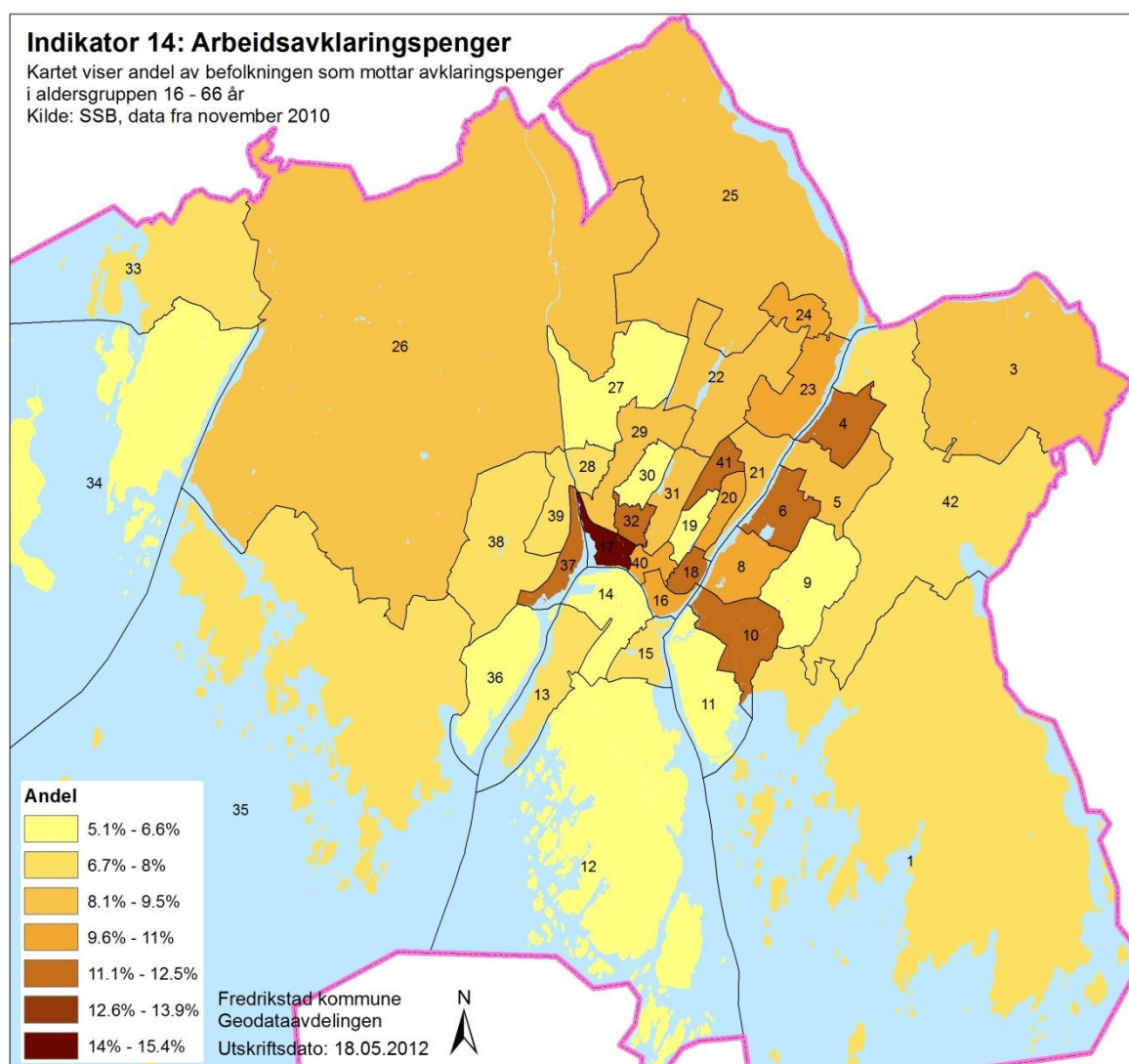
Arbeidsavklaring

Arbeidsavklaringspenger ble innført fra 1. mars 2010 og erstatter ytelsene rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad. De som mottar arbeidsavklaringspenger er en sammensatt gruppe med store variasjoner.

Av kartet ser vi at det er mange av de samme sonene som kom høyt ut på arbeidsledighet som også kommer høyt ut når det gjelder arbeidsavklaring. Men vi ser også noen unntak, for eksempel Gressvik sone.

Det er også en forskjell når det gjelder kjønn: Flere kvinner enn menn mottar arbeidsavklaringspenger, henholdsvis 10,7 prosent og 7 prosent av arbeidsstyrken. For kommunen som helhet er det 8,7 prosent av arbeidsstyrken som mottar arbeidsavklaringspenger. Sonene har andeler fra 3,7 til 15,7 prosent.

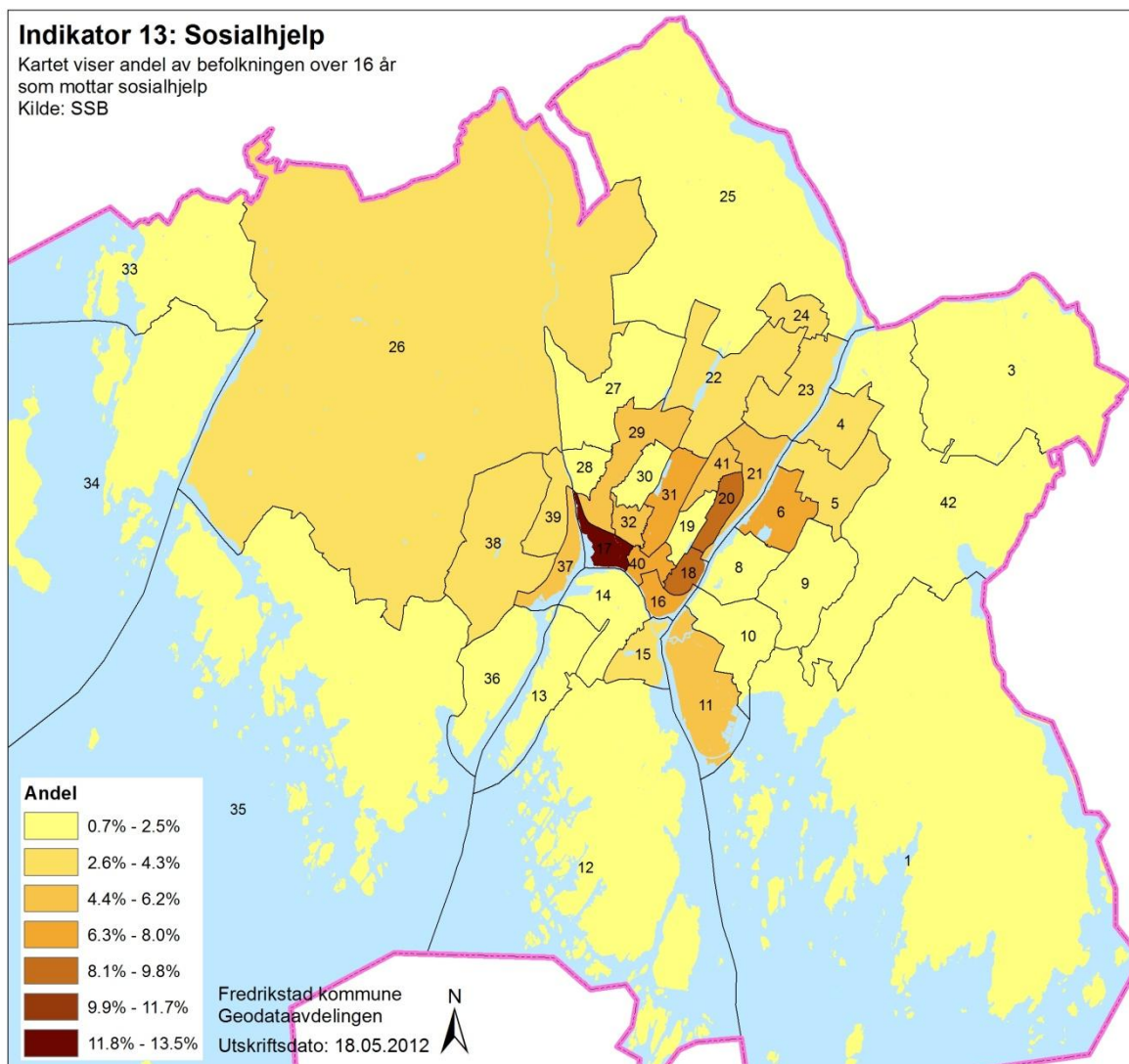
Figur 20: Arbeidsavklaring



Sosialhjelp

I alt er det 3,6 prosent av befolkningen over 16 år som mottar sosialhjelp i Fredrikstad. Gjennomsnittlig beløp per stønadsmottaker var 48 750 kroner. Andelen stønadsmottakere varierer mellom sonene, fra 13,5 prosent i Holmen/Seut til under 1 prosent i Torsnes.

Figur 21: Sosialhjelp



Områderessurser

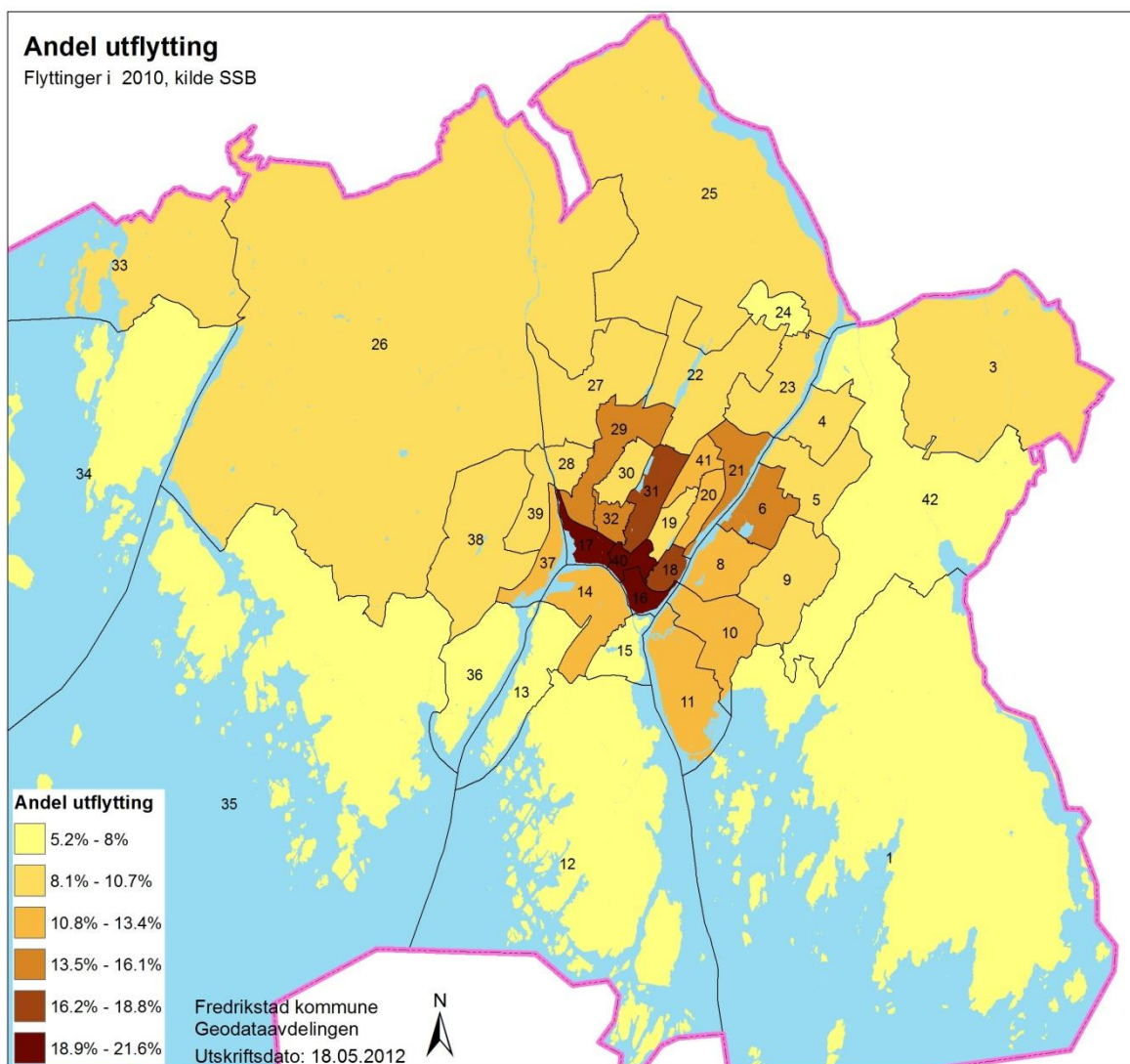
Boligstandarden regnes for å være svært god i Norge. Selv om det finnes enkelte sosiale forskjeller, har de fleste hushold, også de som befinner seg under fattigdomsgrensen rimelig gode boliger (Turner og Stefansen, NOVA, 2011). Hvor godt boligen er tilpasset husholdningens behov, hvilken standard den har og i hvilken grad den påvirker husholdningens økonomi er viktige levekårsspørsmål.

Dårlige boforhold lar seg ikke analysere ved bruk av data på levekårssonenivå. Boligstandard vil følgelig ikke bli brukt som levekårsindikator. Selv om ikke dette er tema i denne kartleggingen presenteres andre forhold ved boligmassen i Fredrikstad for å studere eventuelle sammenhenger mellom levekår og boligtyper.

Boligmassen i Fredrikstad var i 2011 på 33 485 boliger (SSB).

Utflytting

Figur 22: Andel utflytting



Kartet viser andel av befolkningen i den enkelte sonen som har flyttet ut av sonen i 2010. Det sier ingenting om hvor mye hver sone vokser i netto hvert år, men viser hvilke soner det

flytter flest ut av og dermed hvor det er høy gjennomtrekk eller turnover. Høyest turnover er det i Holmen/Seut, Sentrum vest og Sentrum syd.

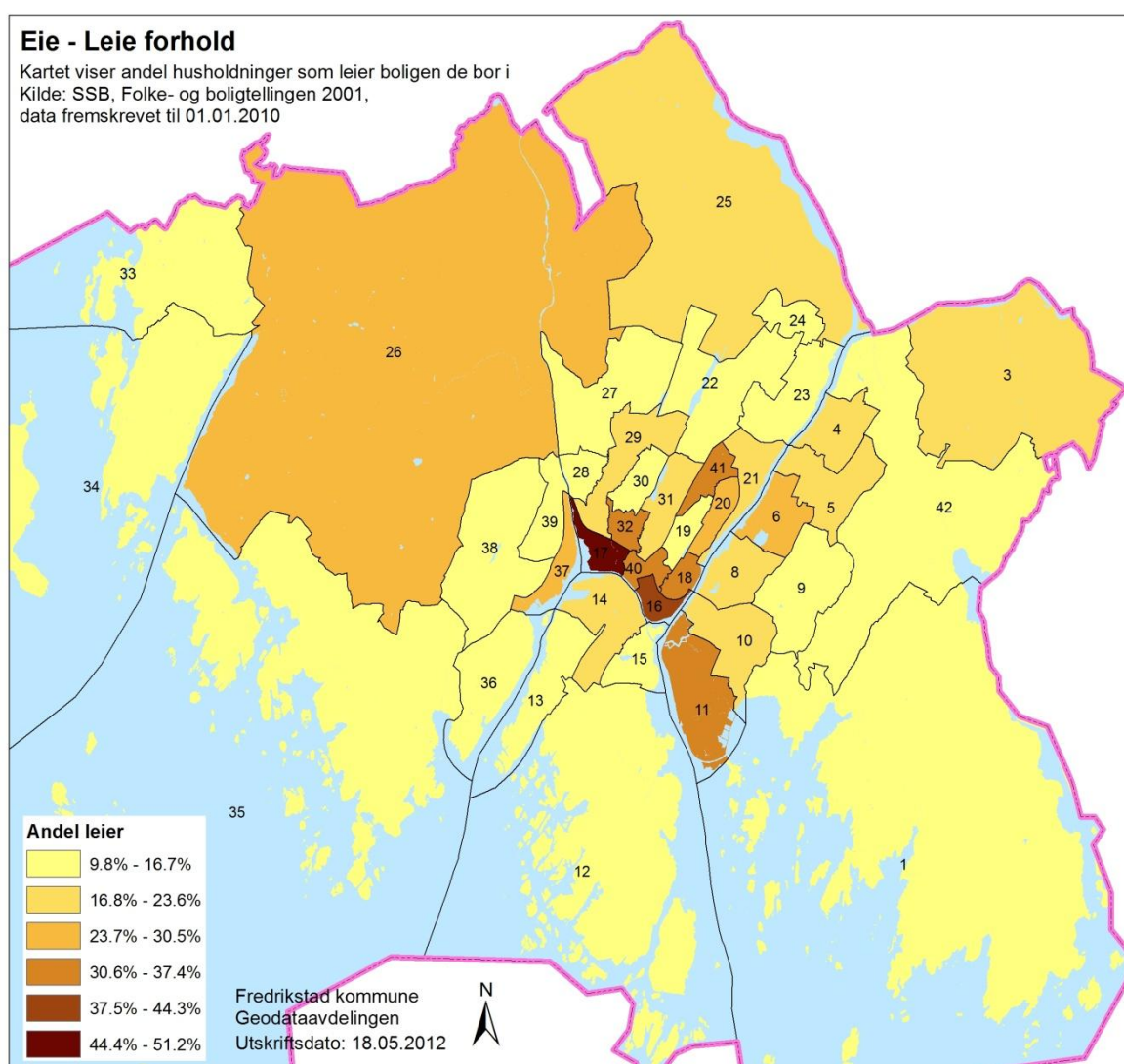
Boligstruktur: Eie vs leie

Andelen som eier boligen sin er høy i Norge sammenliknet med andre europeiske land: Nesten åtte av ti husholdninger i Norge bor i en bolig de selv eier (SSB).

Tall fra Folke- og boligtellingsen i 2001 viste at innvandrere og deres barn i større grad leide bolig enn den øvrige befolkningen.

Andelen som leier er høyest i Holmen/Seut og Sentrum syd som har over 40 % andel som leier. For øvrig er snittet i kommunen samlet sett opp i mot landsgjennomsnittet.

Figur 23: Andel som leier sin bolig



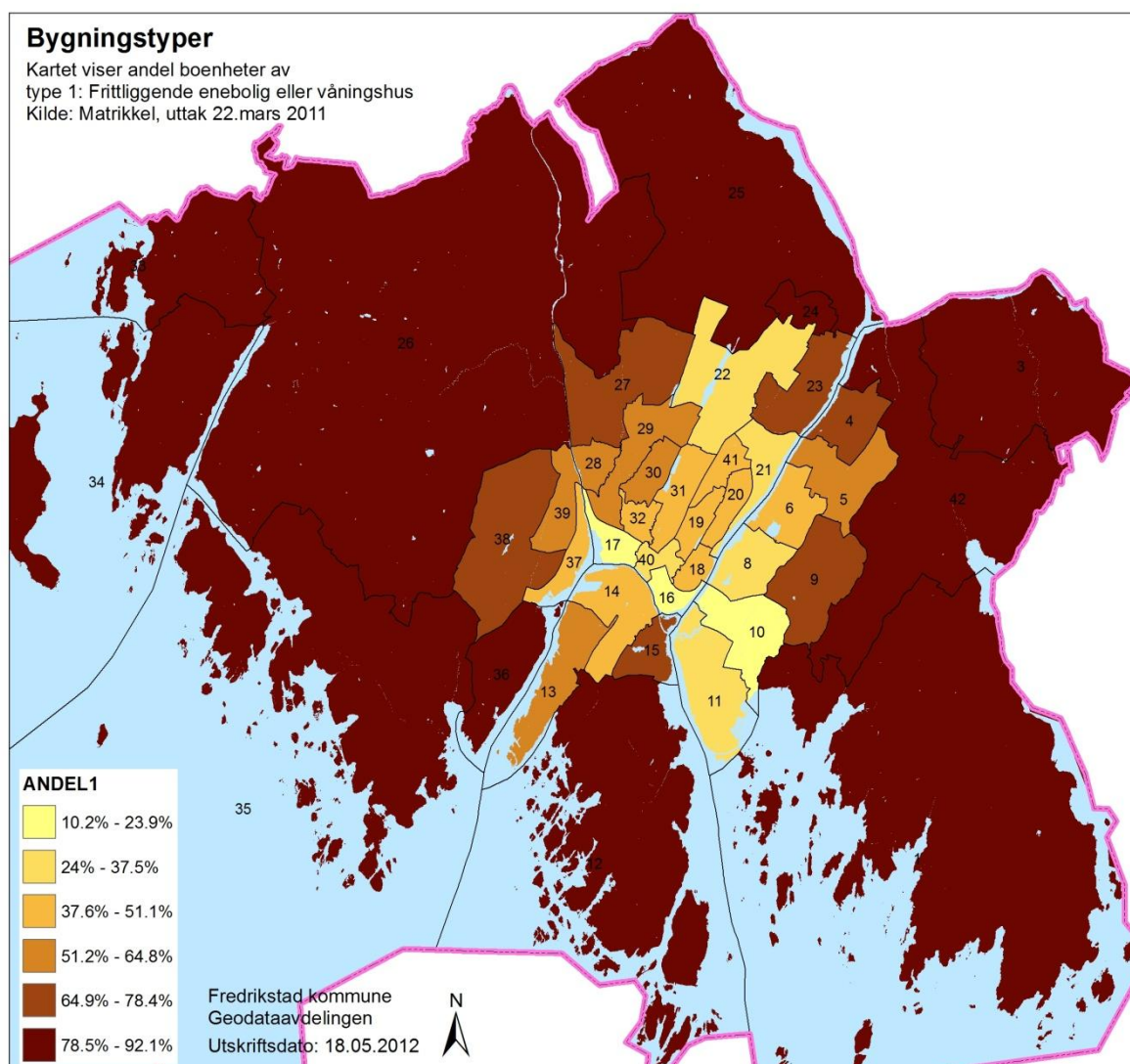
Boligstruktur

Vi har sortert boligene i 4 ulike kategorier, som viser ulike boligtyper. Andel av de ulike boligtypene vises så på de fire påfølgende kartene.

Boligtyper:

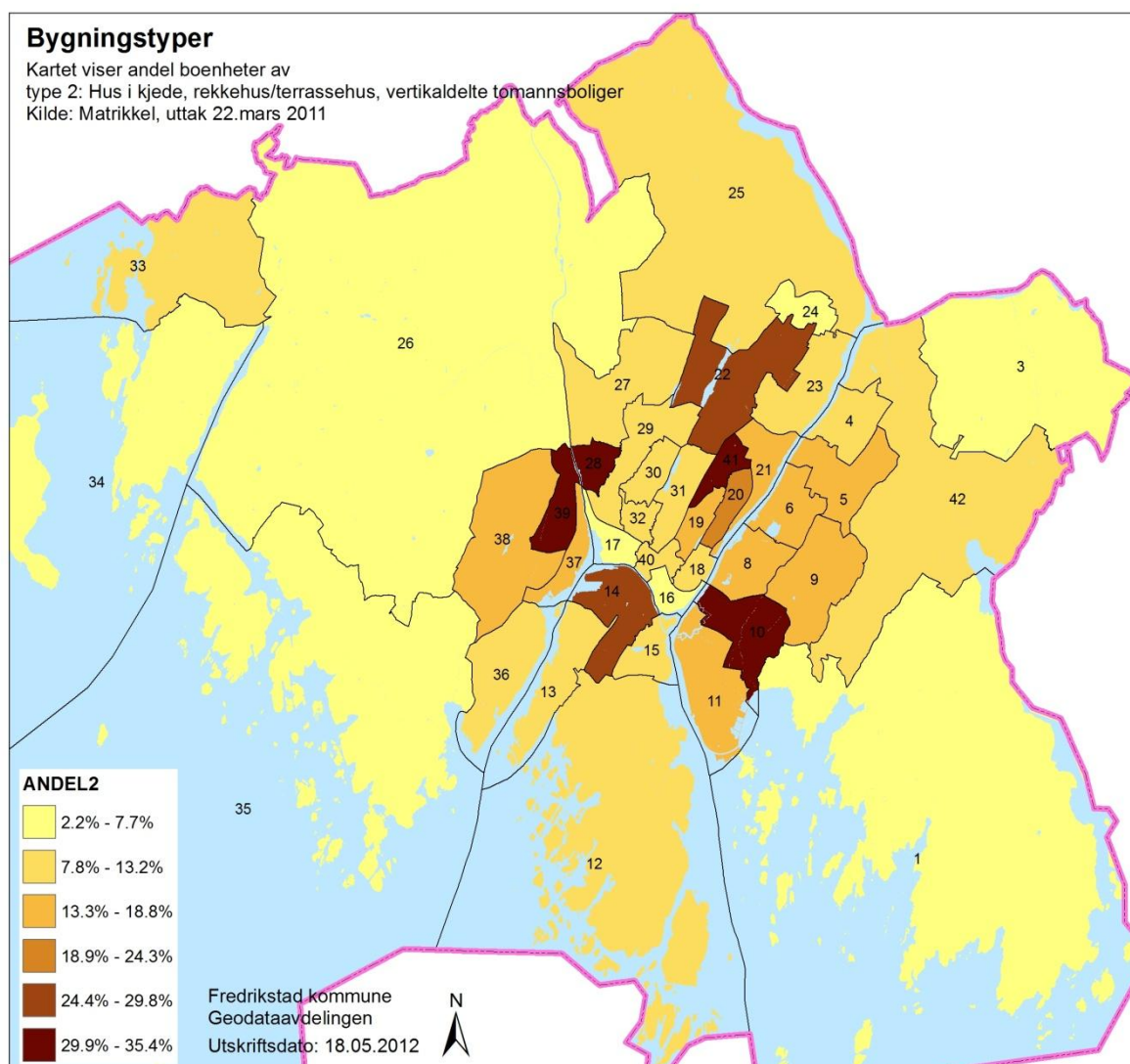
1. Frittliggende enebolig, våningshus
2. Hus i kjede, rekkehus, terrassehus, vertikaldelte tomannsboliger
3. Horisontaldelt tomannsbolig, eller annet boligbygg med mindre enn 3 etasjer
4. Blokk

Figur 24: Boligtype 1 (Enebolig m. v)



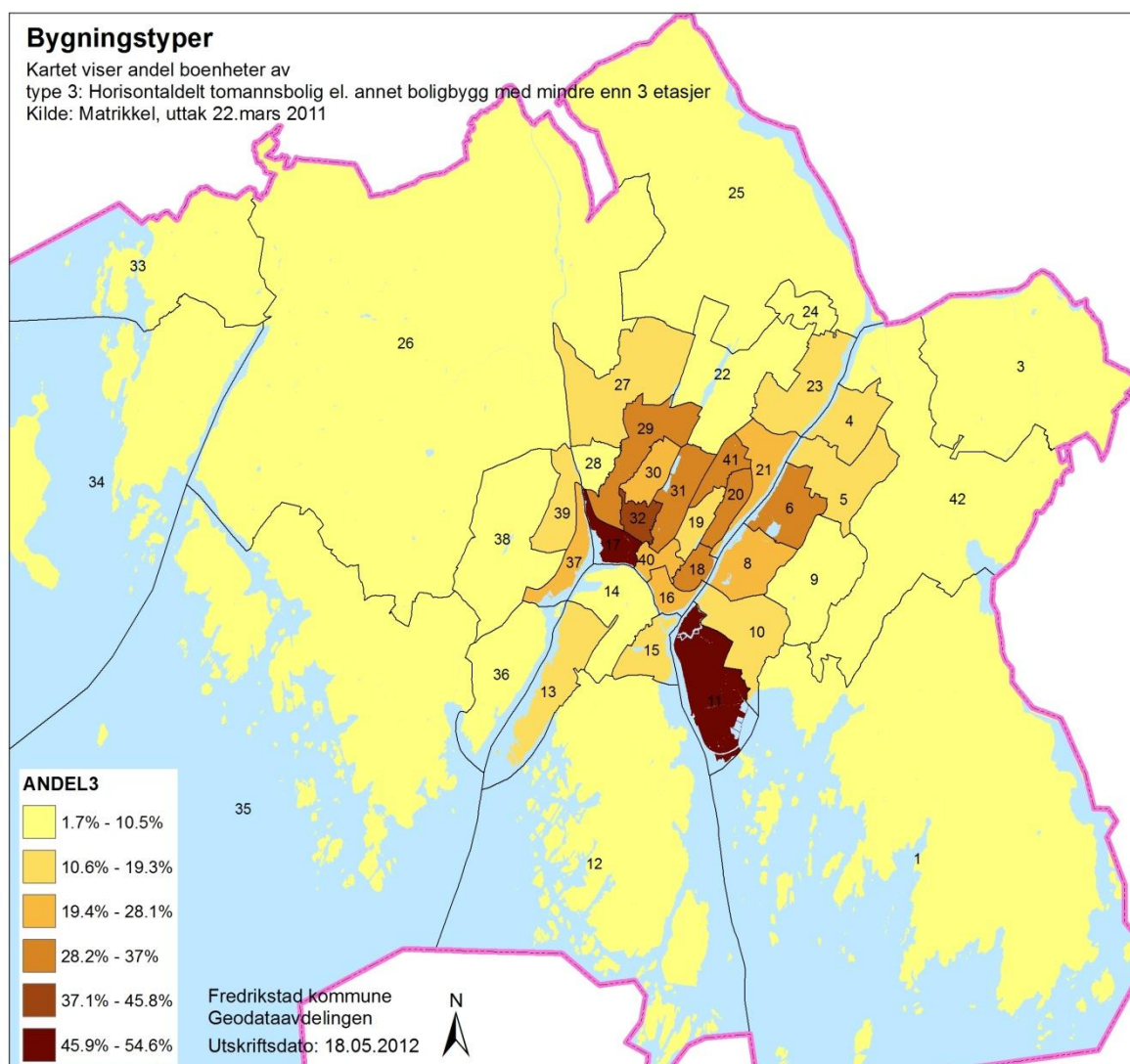
Andel boenheter av typen enebolig er særlig dominerende i sonene utenfor tettstedet (jf Fylkesplan for Østfold); Vestbygda, Engalsvik, Midtbygda, Sørbygda, Rød/Oksviken, Kråkerøy syd, Torsnes, Borge midtre, Borge nordre, Hatteveien/Nesskogen og Rolvsøy nord.

Figur 25 Boligtyper 2 (Rekkehus m. v)



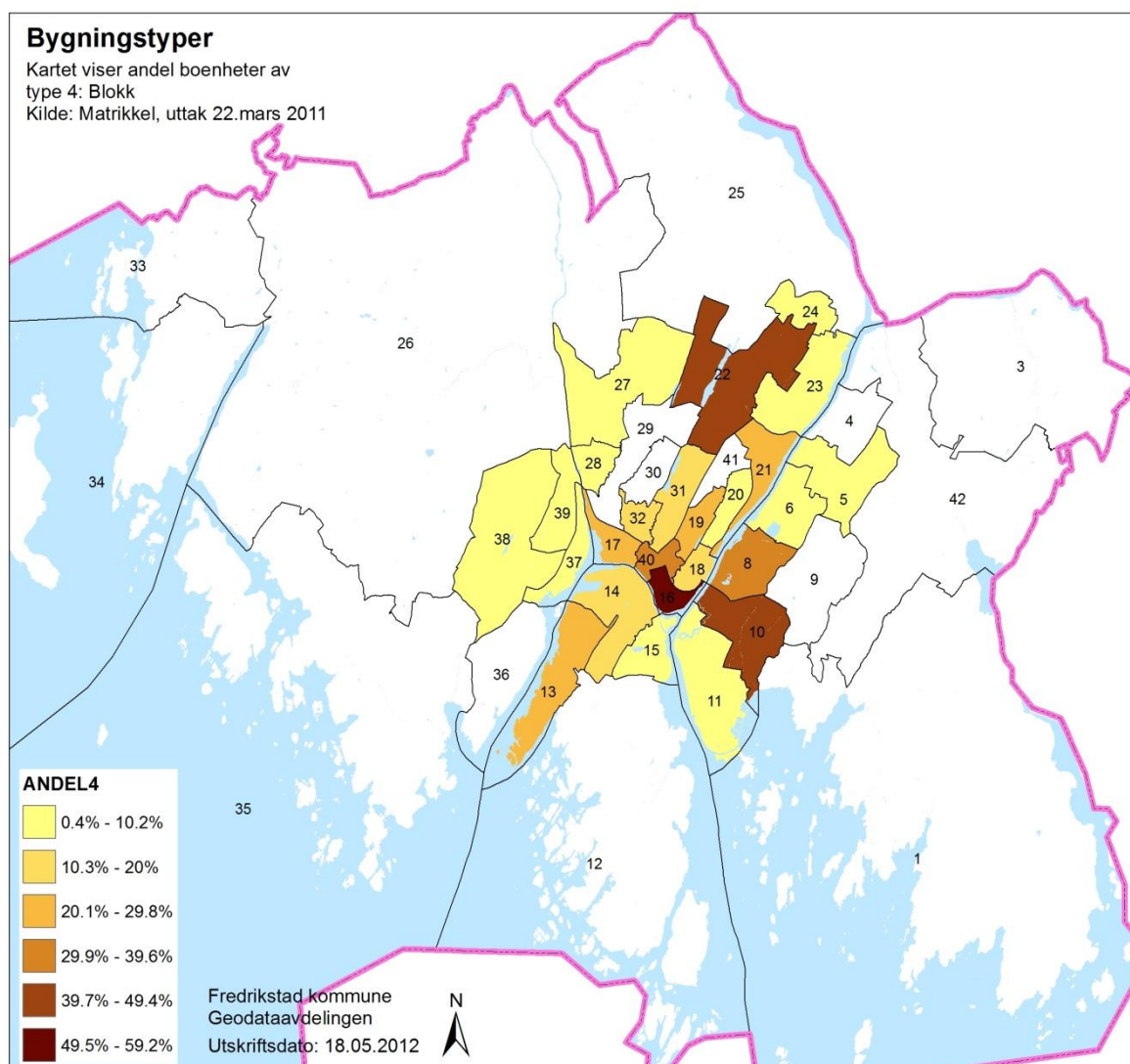
Det er høyest andel av typen rekkehus i sonene Kirkeby/Ørebekk, Labråten, Leie og Prestelandet/Byens marker.

Figur 26: Boligbygg type 3 (inntil 3 etasjer)



For denne boligtypen, som innbefatter horisontaldelt tomannsbolig samt andre boliger med mindre enn tre etasjer, er andelen høyest i Holmen/Seut og Gamlebyen/Kongsten.

Figur 27: Boligtype 4 (Blokk)



Andel blokkbebyggelse er høyest i Sentrum syd, dernest i Prestelandet/Byens Marker og Vallefjellet /Rådalen.

4. Et samlet bilde av levekår

Hittil har vi sett på indikatorenes geografiske fordeling innad i Fredrikstad. Når vi skal gi et samlet bilde, en samleindeks, har vi valgt ut i alt 13 av indikatorene.

Utvalget er gjort ved at hver indikator er gjennomgått og vurdert som hensiktsmessig eller ikke som levekårsindikator, for eksempel blir gjeld ikke vurdert som en god indikator på levekårsutfordringer, selv om det er av interesse for helhetsbildet.

Deretter er det gjort et utvalg blant flere indikatorer som uttrykker det samme, for eksempel andel barn. Til slutt er det gjort en vurdering av hvilken vekt ulike indikatorer bør tillegges vurdert opp mot kunnskap i levekårsforskning, som for eksempel gjør at husholdningstypen aleneboende er med som indikator i samleindeksen.

Valgene som er gjort får betydning for sonenes samleindeks og interne rangering.

En indikator som har stor betydning innen levekårsforskning er ikke med her: Dødelighet. Det er for store feilmarginer knyttet til tallene når sonene har så få innbyggere.

De tretten indikatorene i samleindeksen er:

- Barneandel 0-15,
- Ikke-vestlige innvandrere,
- Utflytting
- Andel høy utdanning
- Andel lav utdanning
- Inntekt,
- Andel med lavinntekt
- Andel arbeidsledige,
- Andel sosialhjelpsmottakere,
- Andel med arbeidsavklaringspenger,
- Andel uføre,
- Andel med overgangsstønad,
- Andel aleneboende av husholdninger

Samleindeksen er regnet ut ved at sonene er rangert fra 1 til 40 på hver av de 13 indikatorene. Verdi 40 betyr at sonen kommer minst gunstig ut på den aktuelle indikatoren, mens verdi 1 viser at sonen kommer gunstigst ut.

Samleindeksen viser den gjennomsnittlige rangeringen for hver sone. Den er slik at jo høyere verdi, jo mindre gunstige levekår sammenlignet med de andre sonene.

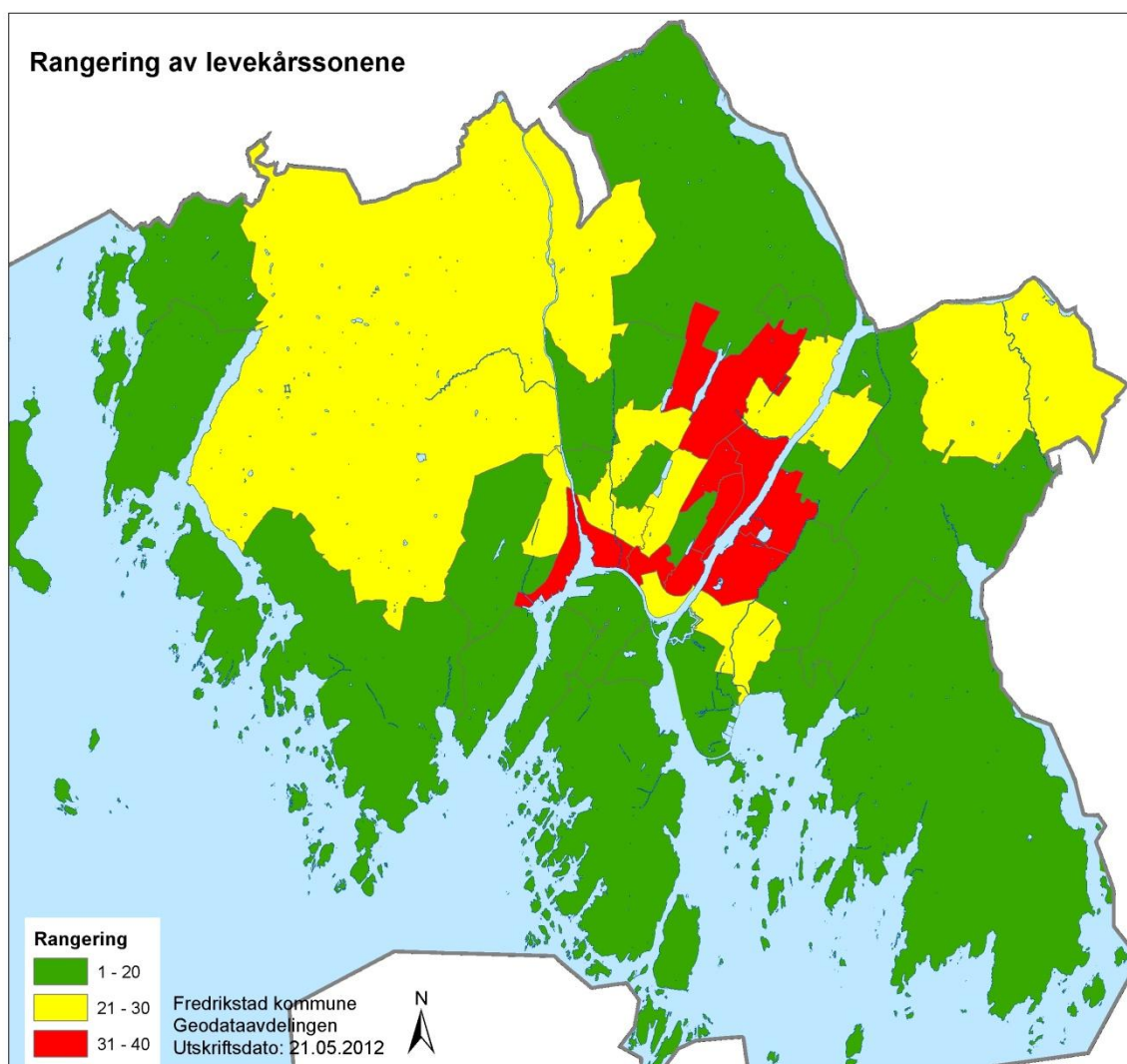
Nr	Navn	Indeks	Nr	Navn	Indeks
17	Holmen/Seut	36,4	25	Rølvøy nord	21,3
6	Sellebakk/Sorgenfri	34,5	38	Åle/Trondalen	21,3
21	Nøkleby	33,5	11	Gamlebyen/Kongsten	19,0
37	Gressvik	31,8	5	Sellebakk Nord	18,3
18	Sentrum øst	31,0	24	Hatteveien/Nesskogen	16,1
20	Lisleby	30,8	15	Smertu	15,8
8	Nabbetorp	29,3	13	Glombo/Langøya	14,6
22	Vallefjellet/Rådalen	29,0	33	Vestbygda	13,3
40	Sentrum vest	28,8	28	Labråten	12,2
41	Leie	28,1	1	Torsnes	11,9
	Prestelandet/Byens				
10	Marker	27,7	42	Borge midtre	11,8
31	Trara	27,5	14	Kråkerøy nord	11,5
4	Torp	26,4	19	Sentrum nord	11,4
23	Hauge	25,6	35	Sørbygda	11,0
32	Kniple	25,0	34	Engalsvik	10,2
29	Trosvik	23,1	30	Oredalen	9,6
16	Sentrum syd	22,8	9	Begby	9,2
26	Midtbygda	22,8	27	Ambjørnrød/Veum	8,2
39	Kirkeby/Ørebekk	22,8	12	Kråkerøy syd	7,9
3	Borge Nordre	21,4	36	Rød/Okseviken	7,1

Indeksen varierer fra 7,1 til 36,4. Levekårssonen som kommer best ut rangeres som nummer 1 på bare én indikator, mens sonen som kommer dårligst ut rangeres dårligst på 8 av 13 indikatorer. Det er en større spredning blant de sonene som kommer gunstigst ut, mens vi ser en klarere opphopning for de minst gunstige levekårssonene.

Det synes ikke å være noe klart øst-vest-mønster i levekårsutfordringene i Fredrikstad, men det er likevel et mønster som avtegner seg: Enkelte sentrumssoner og langs elvene er det større levekårsutfordringer enn i omlandet til sentrum.

Kartet under viser de ulike sonenes rangering. Rødt er tildelt de ti sonene som får størst utslag samlet på de 13 indikatorene i samleindeksen (rangering mellom 31 og 40). Soner som er rangert fra nr. 21-30 har fått en gul farge, mens grønt er tildelt de 20 sonene som kommer gunstigst ut på samleindeksen.

Figur 28: Rangering av levekårssonene



Nedenfor studeres de 10 sonene med størst utfordringer nærmere. Sonenes rangering i forhold til de 13 indikatorene vises i diagram. Dessuten omtales følgende elementer:

- Folkemengde, barneandel og boligtype
- Antall indikatorer som rangerer sonen svakt
- Evt. spesielle forhold for sonen

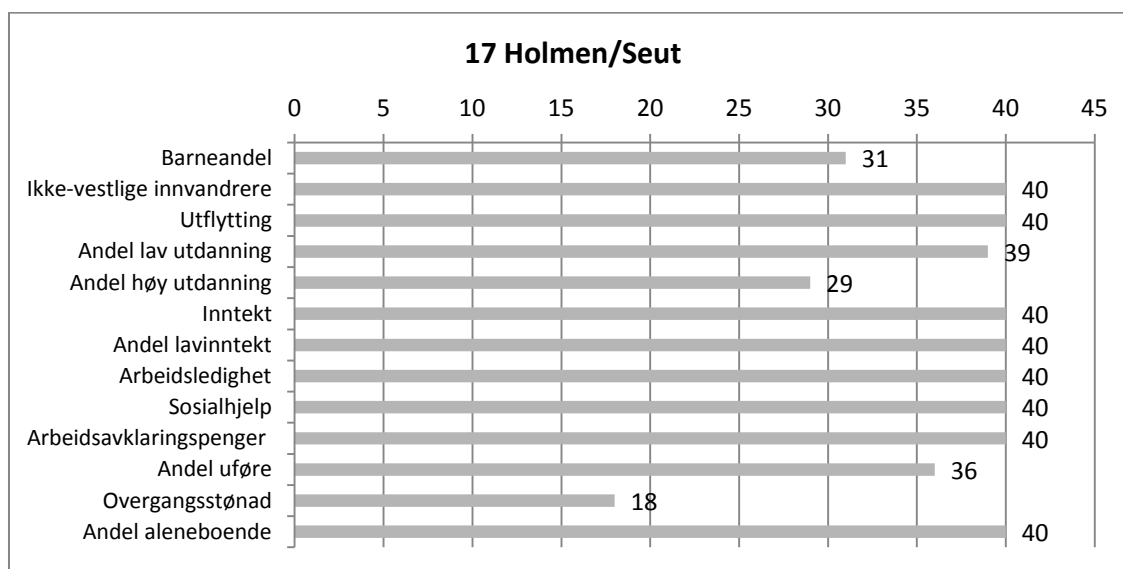
Rangeringen går fra 1 til 40, der 40 betyr at sonen kommer minst gunstig ut på den aktuelle indikatoren i samleindeksen.

Holmen/Seut

I Holmen/Seut er det 1762 personer, og 988 husholdninger. Sonen er preget av høy andel hus med flere husholdninger og en stor andel som leier sin bolig.

Sonen har høy turnover (flytting), men det samme mønsteret preger også sentrumssonene. Det er en høy andel lavinntekt, kombinert med en høy andel stønadsmottakere. En slik opphopning av levekårsutfordringer gir grunnlag for videre undersøkelser og en bevissthet blant ulike aktører når det gjelder tiltak og oppmerksomhet.

Det må også understrekes at mange kan ha behov for og trives i bomiljøer som Holmen/Seut representerer. Ønsker byen et visst mangfold av bomiljøer, variert prisleie på boliger og leiemuligheter for personer som trenger det i en viss livsfase, kan en opphopning av slike muligheter i en sone også gi utslag på levekårsstatistikken.

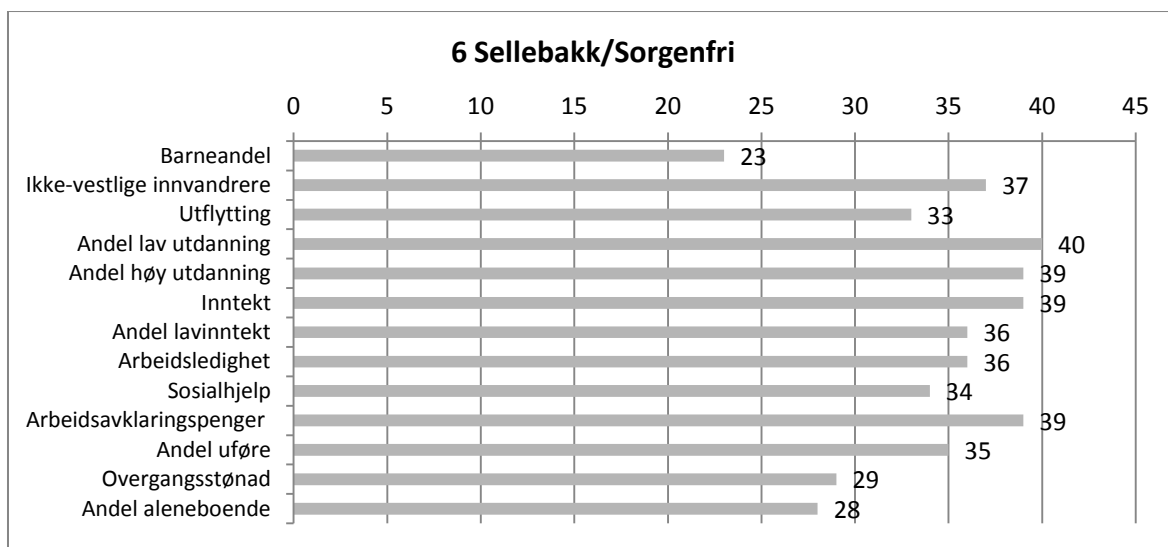


Sellebakk/Sorgenfri

I sonen bor det 2364 personer fordelt på 1081 husholdninger. Sellebakk/Sorgenfri er rangert som nr. 40 på 1 av 13 indikatorer

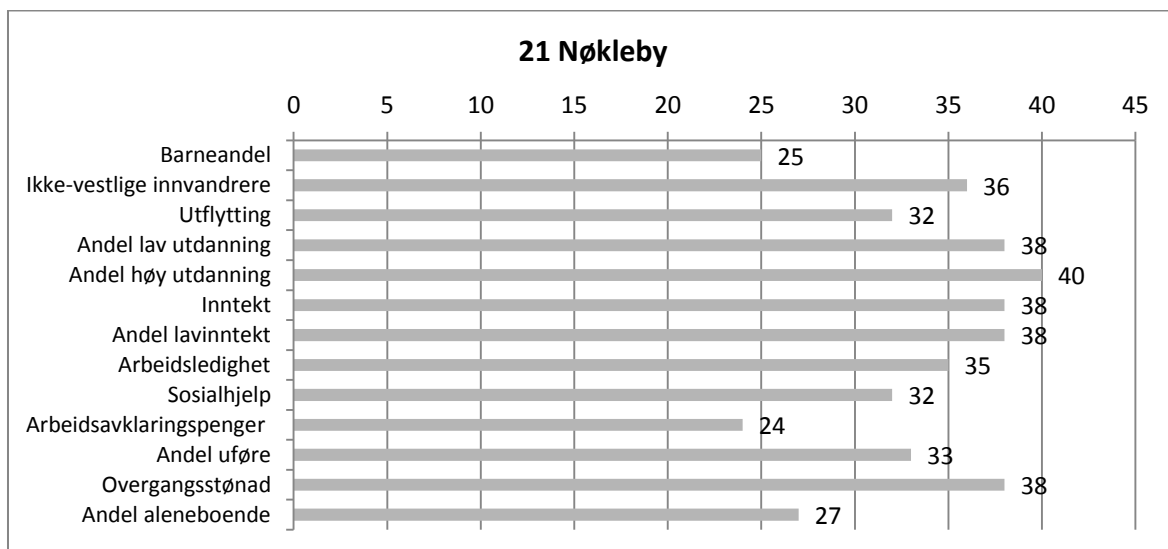
Sonen er preget av å komme langt ut på alle indikatorer i samleindeksen, med unntak av barneandel. Sonen er preget av en relativt høy andel hus med flere husholdninger (horisontaldelt tomannsbolig eller annet boligbygg med mindre enn 3 etasjer), men også av å ha en heterogen boligmasse..

Beskrivelsen av Holmen/Seut kan også gjelde her, med unntak av at en mindre andel bor alene i Sellebakk/Sorgenfri.



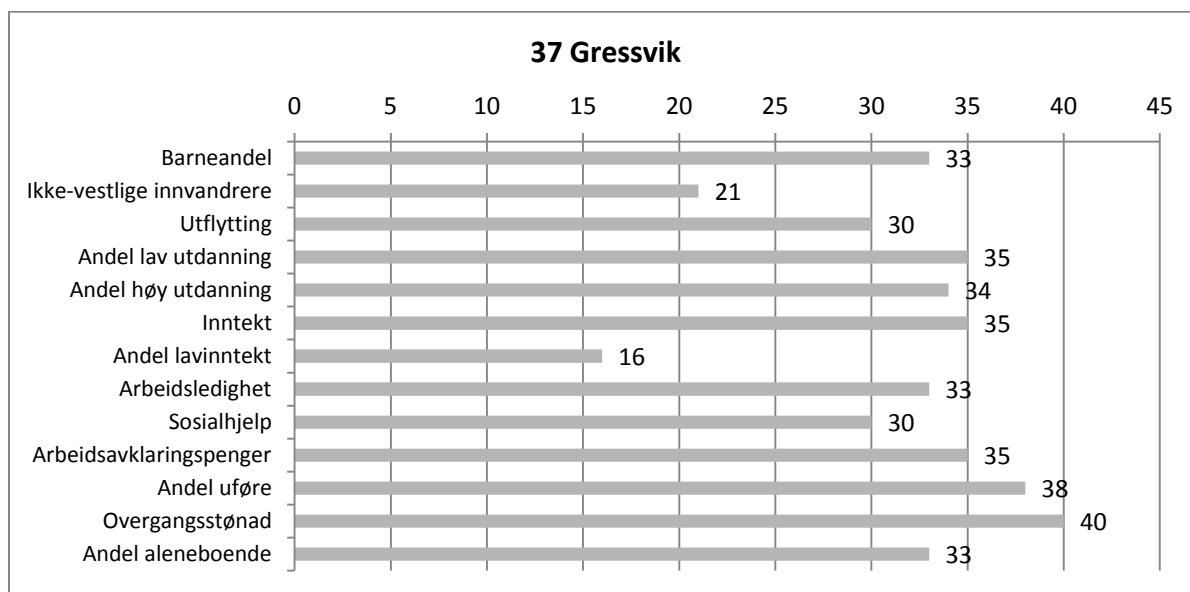
Nøkleby

Nøkleby er nr. 40 på 1 av 13 indikatorer i samleindeksen. I sonen bor det 1 513 personer fordelt på 707 husholdninger. I likhet med Sellebakk/Sorgenfri viser tallene for Nøkleby at sonen har en heterogen boligmasse fordelt på typer boliger. I likhet med Holmen/Seut og Sellebakk/Sorgenfri er det et jevnt høyt utslag på de fleste indikatorene. Den samme beskrivelsen når det gjelder levekår som er anført angående disse sonene har også gyldighet for Nøkleby.



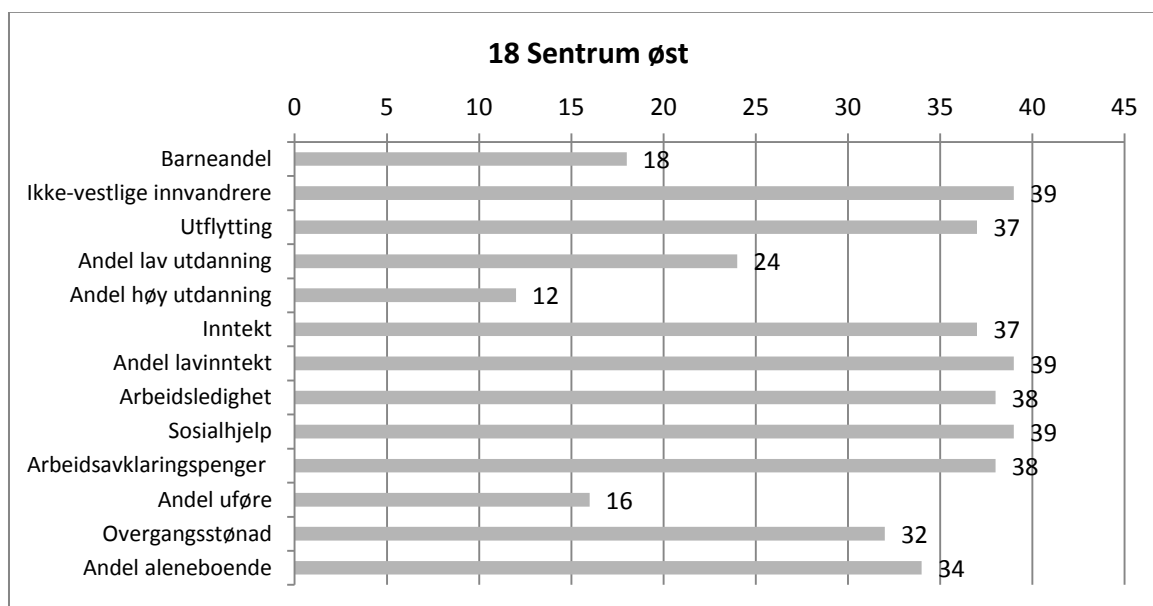
Gressvik

I sone Gressvik bor det 1 821 personer. Det er 875 husholdninger. Sonen er nr 40 på 1 indikator (overgangsstønad), og kommer forholdsvis høyt ut på 8 indikatorer. For 1 indikator kommer sonen bedre ut enn snittet for alle soner: Andel lavinntekt.



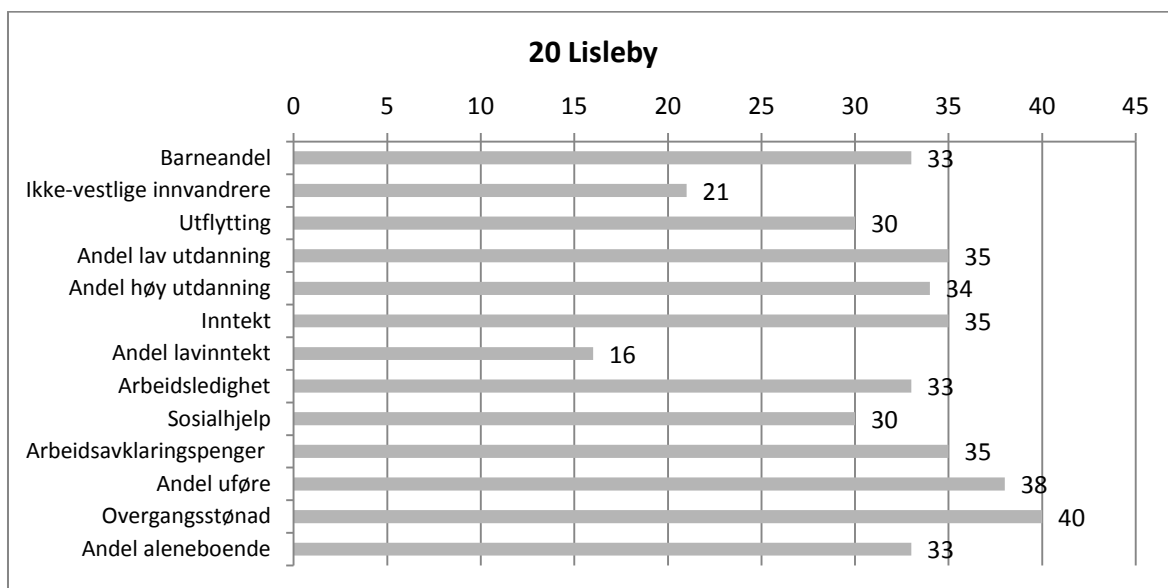
Sentrum Øst

I sentrum Øst bor det 2 030 personer fordelt på 998 husholdninger. En relativt høyere andel leier sin bolig, og det er en relativt større andel hus med flere husholdninger i sonen. Sonen kommer høyt ut på 7 av 13 indikatorer, men kommer også forholdsvis lavt ut på fire indikatorer, enten sammenlignet med alle førti soner og særlig i sammenligning med mange av sonene i som kommer høyt i samleindeksen. Det er et område som er noe preget av gjennomtrekk, i likhet med flere sentrumssoner.



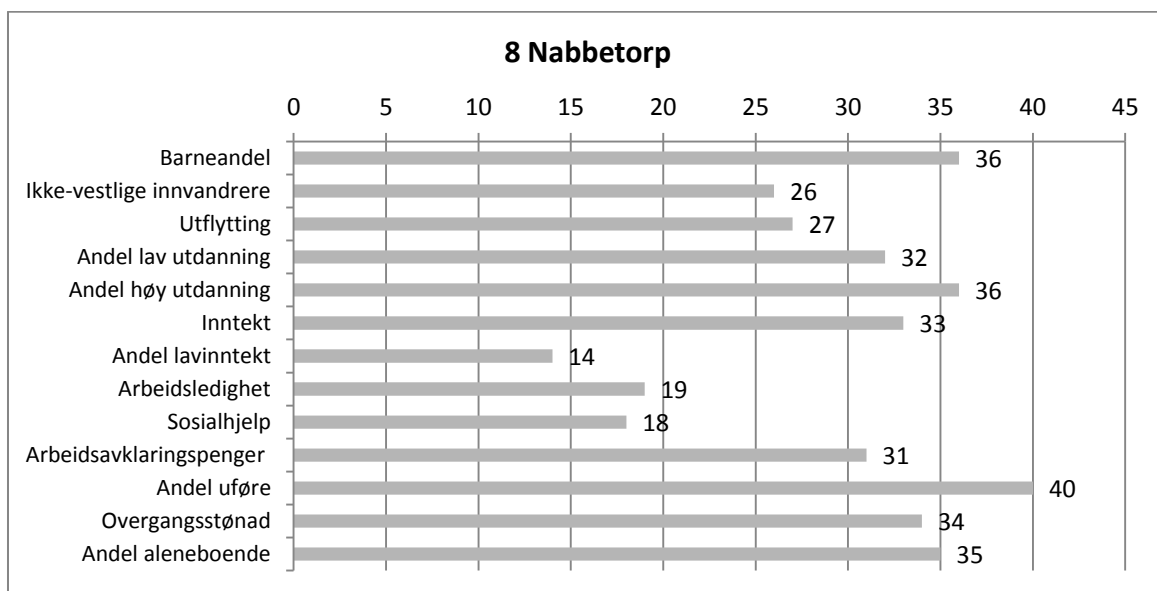
Lisleby

Lisleby har 1 651 innbyggere, og 683 husholdninger. Sonen har en variert boligmasse med en relativt høyere andel hus med flere husholdninger. Sonen har et høyt utslag på de fleste indikatorene, men utmerker ved å ha en høy andel barn mellom 0-15 år.



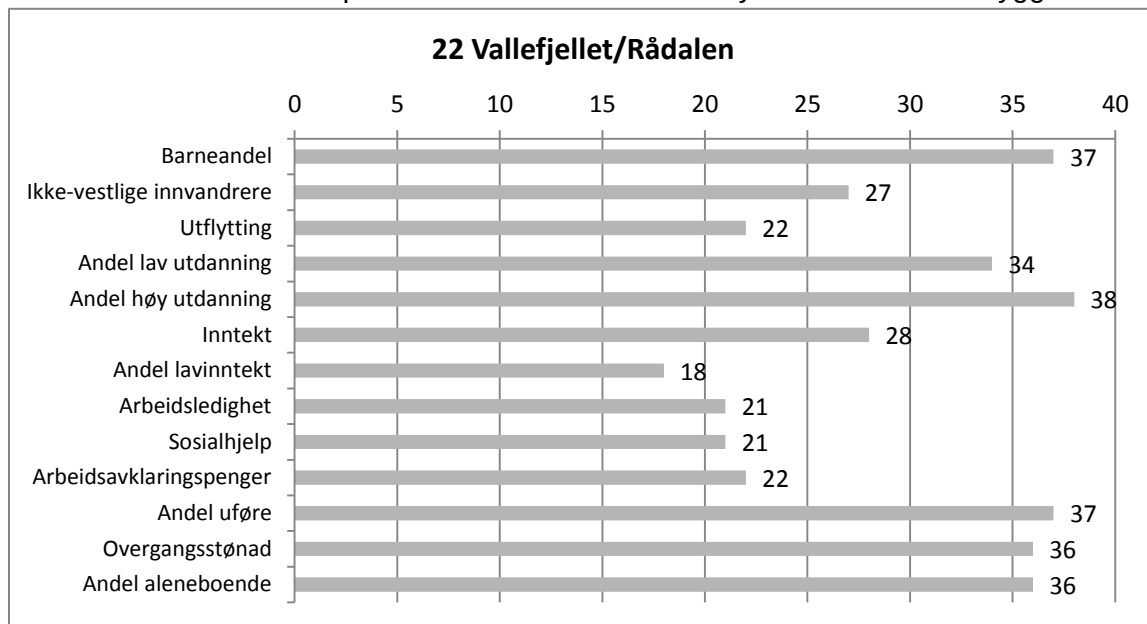
Nabbetorp

Nabbetorp har 2 266 innbyggere og 1 197 husholdninger. Nabbetorp kommer ut som nr 40 på 1 av 13 indikatorer, og kommer høyt ut på 7 indikatorer sammenlignet med alle 40 soner. Nabbetorp er mer sammensatt enn de fleste andre soner som kommer høyt ut på samleindeksen: Sonen kommer mindre høyt ut på 2 indikatorer og er bedre enn snittet for alle 40 soner på 3 indikatorer. Sonen er ikke preget av en spesiell boligtype, med et visst unntak for å ha mer blokkbebyggelse enn snittet.



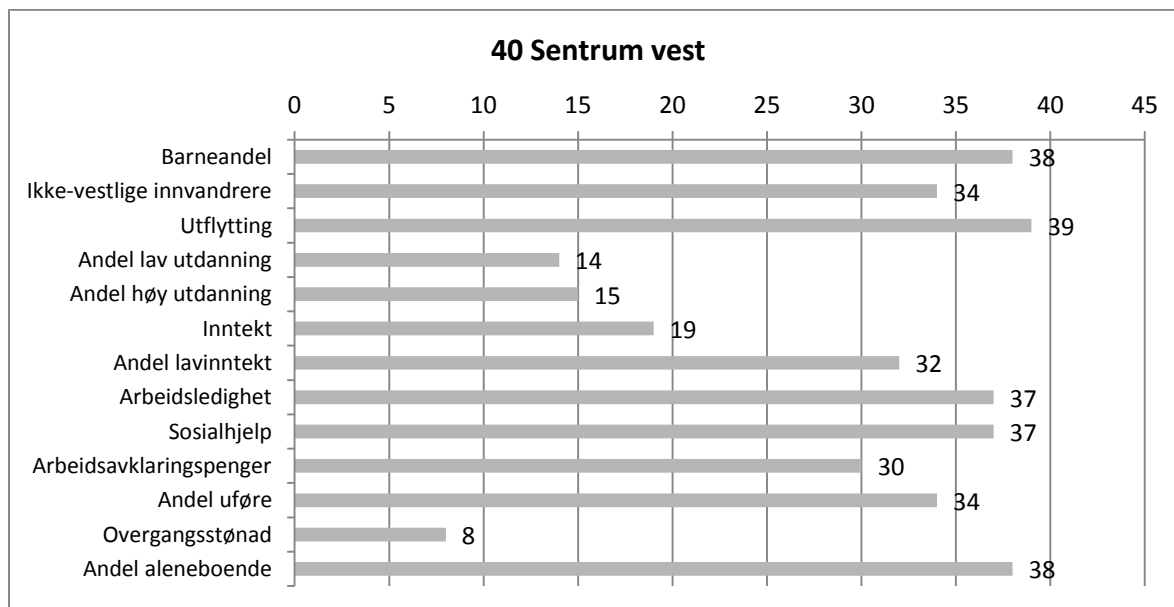
Vallefjellet/Rådalen

Vallefjellet/Rådalen har 1 595 innbyggere og 849 husholdninger. Sonen kommer høyt ut på 5 av 13 indikatorer og forholdsvis høyt ut på 4 av 13 indikatorer sammenlignet med alle andre soner. I likhet med bildet for Nabbetorp er bildet også her sammensatt: Sonen kommer bedre ut enn snittet av 40 soner på 4 indikatorer. Sonen har høy andel av blokkbebyggelse.



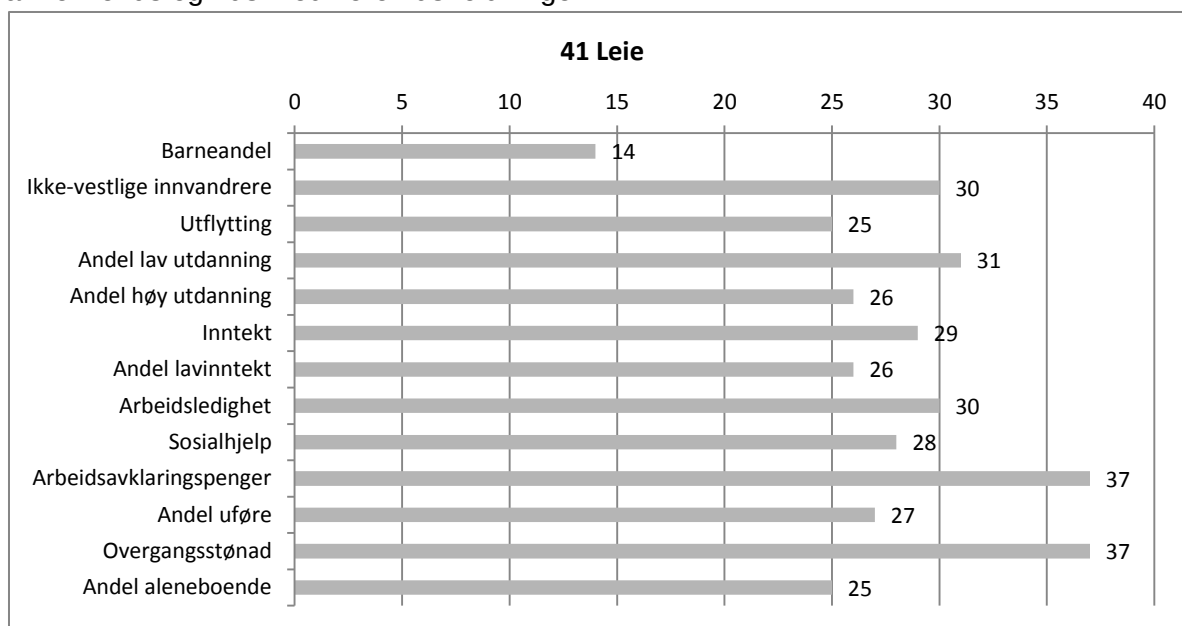
Sentrum Vest

Sentrum Vest har 1975 innbyggere og 1125 husholdninger. Sonen kommer høyt ut på 5 av tretten indikatorer, og relativt høyt ut på ytterligere 4. Sentrum Vest kommer forholdsvis godt ut på fire indikatorer. Det kan tyde på et område med en sammensatt befolkning. Området er i tillegg noe preget av en viss midlertidig tilhørighet pga gjennomtrekk, i likhet med de andre sentrumssonene. I sonen er det en større andel som leier enn gjennomsnittet, og det er en overvekt av blokkbebyggelse. Ellers er bygningsmassen sammensatt.



Leie

Leie har 1 588 innbyggere og 701 husholdninger. Sonen kommer høyt ut på 2 av 13 indikatorer, men er ellers ikke preget av store utslag på noen indikator. Sonen har høy andel av rekkehus og hus med flere husholdninger.



5. Selvpoplevd helse, 5 områder

På initiativ fra Fylkestinget i Østfold har det blitt gjennomført en helseundersøkelse i Østfold (Østfold Helseprofil 2011). Undersøkelsen er en del av det internasjonale prosjektet HEPROGRESS, som ledes av Østfold fylkeskommune. Det ble sendt ut spørreskjema til cirka 44 600 personer i Østfold, og av disse har cirka 17 900 svart på skjemaet (38,3 %).

I Fredrikstad ble spørreskjemaet sendt ut til 4 500 innbyggere. Av disse var det 1 710 personer (34,1 %) som svarte på spørsmålet om hvordan de opplever sin egen helse.

Utvalget er noe underrepresentert blant de yngste, og litt overrepresentert blant kvinner. Resultatene er veiet etter alder og kjønn, tilsvarende fordelingen i befolkningen. Det er imidlertid en viss skjevhet i utvalget når det gjelder utdanning: Andelen som har grunnskolen som sin høyeste fullførte utdanning er underrepresentert (13,9 prosent ifølge undersøkelsen, mens det er over 33 prosent i befolkningen).

På spørsmål om egen helse svarte 73,7 % at de hadde en svært god eller en ganske god helse.

Når man ser nærmere på tallene ser man at det er nesten ingen forskjell mellom kjønnene i forhold til hvordan man opplever sin egen helse. 75,1 % av mennene svarte at de har en svært god eller en ganske god selvpoplevd helse. Det tilsvarende tallet for kvinnene er 72,4 %.

Man ser imidlertid at det er en tydelig variasjon i forhold til alder og utdanningsnivå.

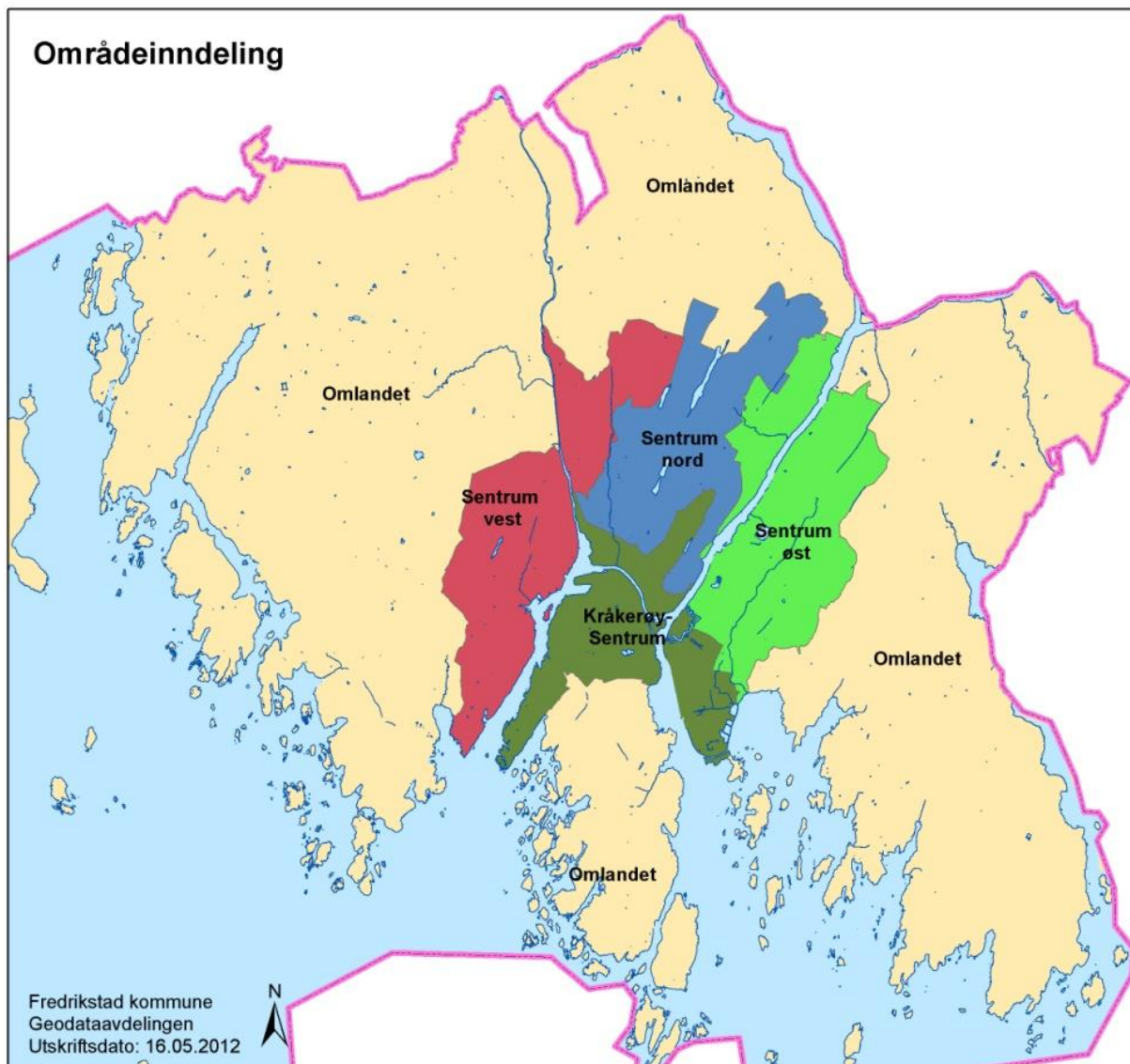
De yngste har en bedre selvpoplevd helse enn de som er eldre. I aldersgruppen 18 til 29 år var det 81,7 % som svarte at de hadde en svært god eller en ganske god selvpoplevd helse. Det tilsvarende tallet for de over 60 år var 63,2 %.

Man ser også at de med lavere utdanning har en dårligere selvpoplevd helse enn de med en høyere utdanning. Blant de som hadde grunnskole som høyeste utdanning var det bare 53,3 % som mente at de hadde en svært god eller en ganske god helse, mens det tilsvarende tallet for de med høyere universitetsutdanning var 87,7 %.

Man ser videre at blant de yrkesaktive og de som er under utdanning så svarer cirka 84 % at de har god opplevd helse. Blant de som er arbeidsledige, mottar trygd eller sosialhjelp svarer 33,7 % at de har en svært god eller en ganske god helse. Det tilsvarende tallet for de som er alderspensjonister er 66,1 %.

Det har vært ønskelig å kunne se resultater fra spørreundersøkelsen i sammenheng med resultatene fra levekårskartleggingen. For å få til det måtte man legge til en geografisk dimensjon i spørreundersøkelsen. Dette var utfordrende, spesielt med tanke på at antall respondenter i hvert geografiske område skulle bli tilstrekkelig mange, slik at man kan ha en viss sikkerhet for svarenes gyldighet og representativitet. Det var ikke mulig å bruke soneinndelingen, da det ville gi altfor få svar i hver sone. Sonene ble derfor aggregert opp til områder, med langt flere innbyggere. Områdene som ble valgt er vist i kartet på neste side.

Figur 29: Områdeinndeling, helseundersøkelsen (selvopplevd helse)



Når det gjelder spørsmålet om hvordan man opplever egen helse er det ikke store variasjoner områdene imellom. Alle områder har en høy prosentandel som opplever sin egen helse som svært eller ganske god. Høyest andel finner vi for Sentrum Vest, med 76,7 prosent, og lavest for Sentrum Øst med 68,6 prosent. Det samme bildet finner vi også for flere av svarene i undersøkelsen: Det er liten variasjon sonene imellom. I den grad det er variasjon går det litt i retning av at man i Sentrum Øst er noe mindre fornøyd med egen helse enn det spørreundersøkelsen avdekker for de andre sonene, spesielt for Sentrum Vest. For enkeltspørsmål er forskjellene så små at det ikke kan avkreftes at det skyldes tilfeldigheter.

Det er to forhold som forklarer dette

1. Svarprosenten for spørreundersøkelsen ble ikke så høy. Dermed blir antallet respondenter i de ulike områdene få. Dette øker usikkerheten i svarene.

2. Områdeinndelingen er ikke detaljert nok til å vise de reelle forskjellene, slik soneinndelingen for levekårskartleggingen gjør det. Sagt på en annen måte: Når man slår sammen levekårssoner hvor forskjellene innbyrdes er svært store, kamufleres til en viss grad disse forskjellene i områdets gjennomsnittstall. En mer finmasket områdeinndeling ville kreve mye større utvalg enn det man her hadde lagt opp til.

Det spørreundersøkelsen imidlertid viser klart er noen sammenhenger: Sammenhengen mellom utdanningsnivå og opplevd helse, og sammenhengen mellom tilknytning til arbeidsmarkedet og opplevd helse. Dette er viktige funn som vil bli tatt med i de videre analysene av årsakssammenhenger og levekårsutfordringene i Fredrikstad.

6. Avslutning / oppsummering:

Fredrikstad kommune har mange gode boområder, med mange kvaliteter. Levekårskartleggingen har avdekket en ulik fordeling av levekårsutfordringer innad i kommunen. Et hovedtrekk synes å være at det er større utfordringer i forhold til levekår i sentrumsnære soner langs elveløpene.

Det er viktig å poengtere at levekårskartleggingen ser på resultater på statistiske variable, med hovedhensikt å kunne målrette tiltak for å bedre levekårene og nå overordnede samfunns mål. Rangeringen sonene imellom er gjort med det formålet. Hvorvidt områdene oppfattes som gode eller dårlige boområder avhenger av individuelle preferanser. Områder med det vi karakteriserer som større utfordringer vil også gjerne være preget av et større mangfold enn for eksempel omlandssoner der utfordringene samlet sett vurderes som noe mindre – når det gjelder levekår.

Fredrikstad kommune har tidligere utarbeidet en levekårsmelding, i 1996. Med ny lovgivning og tilgang til nyere kunnskap, forskning og statistikk er grunnlaget bedre enn noen gang for å kunne gjøre noe med levekårsutfordringene som Fredrikstadsamfunnet i fellesskap står overfor.

Levekårskartleggingen vil følges opp av nærmere analyser om sammenhenger og årsaker. Arbeidet vil følges opp gjennom handlingsplan- og budsjettarbeidet. Å endre levekår tar tid. Levekårskartleggingen vil gjennomføres med to års mellomrom, og måle utviklingen over tid.

Det er flere årsaker bak levekårsutfordringer i sin alminnelighet som er kjent og gyldige også for Fredrikstad. Mye henger sammen med nedarvede sosiale strukturer, samt næringsstruktur i kommunen og i hele Østfold. Fredrikstad er ikke alene om å ha store levekårsutfordringer – dette er også noe som gjelder store deler av Østfold fylke. En klar sammenheng har vi pekt på flere steder i rapporten: Levekår og utdanning. Her er allerede viktige tiltak i gang i fylket: Ny-Giv-satsingen, som har som mål å redusere andelen som dropper ut av videregående skole. Det antydes også en vilje til å betrakte hele utdanningsløpet, fra barnehage til videregående skole, i en større helhet (utkast til regional planstrategi for Østfold fylke.)

En del av levekårsutfordringene rapportene peker på er utfordringer flere større byer har til felles. En viktig erkjennelse for Fredrikstadsamfunnets utvikling er nettopp dette: Byutvikling må også romme et levekårsperspektiv. Man må spørre hvordan vi kan søke å kombinere en fortsatt sterk befolkningsvekst med en positiv utvikling når det gjelder levekår. Dette vil fordre en evne og en vilje til nytenkning og til å se ting i sammenheng.

Virkemidlene ligger også mye i selve kunnskapen, og hvordan vi kombinerer kunnskapsbaser. Et sterkt faglig råd fra prosjektgruppen er å ha en samtidighet og en koordinering i innsats og i ulike tiltak.

Vedlegg 1: Prosjektgruppen

Levekårskartleggingen har vært prosjektorganisert, med en sammensatt prosjektgruppe. Det har vært satt sammen mindre arbeidsgrupper fra prosjektgruppen etter behov. Arbeidet har vært ledet fra seksjon for miljø og samfunnsutvikling, med rådmannens ledergruppe som styringsgruppe.

Miljø og samfunnsutvikling	Hege Marie Edvardsen (prosjektleder)
	Bent Olav Olsen
	Jens Espeland
	Terje Heen
	Svein Øibo
	Lasse Skjelbostad
	Gunnar Holme
	Kjersti Lie
	Thor-Aage Solberg
	Elisabeth Bergstrøm
Oppvekst og utdanning	Marianne Bekker
	Ottar Bruhn
	Tor-Ivar Strand
Omsorg og sosiale tjenester	Wenche Sydvold
	Gry Haugland
	Anita Karlsen
Økonomi og organisasjonsutvikling	Kristian Lilleby
Kultur	Bjørn Heidenstrøm

Trond Åge Langvik(seksjon for miljø og samfunnsutvikling) har også bidratt med innspill.

Vedlegg 2: Indikatorer, detaljert beskrivelse

Barn

Barn er en indikasjon på hvor variert befolkningssammensetning det er i en sone. På samfunnsnivå er barn positivt, men kan også gi behov som medfører økte kostnader. For samfunnsplanlegging kan endringer i andelen barn ha betydning ved at skoler mister elever eller at presset på andre skoler øker. Andelen barn, flyttemønsteret og utviklingen over tid har betydning for samfunnsplanlegging. Det er også viktig å være oppmerksom på sammenfall mellom hvor barn bor og forekomst av levekårsutfordringer. Forskning på skolerresultater og velferdsforskning viser en sammenheng mellom en oppvekst preget av levekårsutfordringer og faren for selv å få et liv preget av det samme.

Indikatorene: Andelen i aldersgruppen 0-5, andelen i aldersgruppen 6-15, og samlet andel 0-15 år. Tallene er per 1.1.2011. I Samleindeksen er det det samlede tallet som er brukt.

Ikke-vestlige innvandrere

SSB har innført ny standard for gruppering av personer med innvandringsbakgrunn. Fra nå brukes betegnelsene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Begrepene vestlig og ikke-vestlig blir erstattet av verdensdelene. Alle utenlandsfødte med to utenlandsfødte foreldre betegnet som "innvandrere", og barn med to innvandrerforeldre "norskfødte med innvandrerforeldre".

Hovedtrekkene i standarden er som før, og heter nå standard for gruppering av personer etter innvandringsbakgrunn. Det er de to kategoriene "innvandrere" og "norskfødte med innvandrerforeldre" som utgjør det som før ble kalt "innvandrerbefolkningen", som nå skal kalles "innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre".

Begrepene "vestlig" og "ikke-vestlig" går også ut av bruk i SSB. Disse erstattes av verdensdelene som standard gruppering. Inndelinger utover verdensdeler er ikke regulert av standarden. I de tilfellene hvor det er behov for en todeling av verdens land anbefales det at denne delingen gjøres slik at den ene gruppen kalles "EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand" og den andre "Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS". (Kilde:

<http://www.ssb.no/vis/vis/omssb/1gangspubl/art-2008-10-14-01.html>)

Vi har en indikator, andelen ikke-vestlige innvandrere, og indikatoren er med i samleindeksen. Tallene er per 1.1.2011.

Flytting

Høy grad av gjennomtrekk, ved at mange flytter inn og ut kan være et tegn på ustabile lokalsamfunn der folk bare bor midlertidig. Flytting er en indikator som kan framstå som enkel, men som ved nærmere granskning er komplisert. Flytting i en levekårsanalyse vil vektlegge utflytting som et tegn på turnover, og regne en høy andel som negativt.

Vi har følgende indikatorer: Innflytting og utflytting totalt. I samleindeksen er det utflytting som er tatt med som indikator. Tallene er per 1.1.2011.

Utdanning

Forskning og statistikk viser med større og større tydelighet at det er en sterk sammenheng mellom utdanning og levekår. Utdanning er også en indikator som kan ses i sammenheng

med andre indikatorer og levkårsfaktorer. Det er for eksempel en sammenheng mellom utdanning og inntekt, ved at jo høyere den ene er, jo høyere er den andre, i statistisk sammenheng. Som det er påpekt i analysen er det en sterk sammenheng mellom opplevd helse og utdanning.

Vi har fire indikatorer her:

- andel i befolkningen som har grunnskole som høyeste fullførte utdanning,
- andel med videregående skole som høyeste fullførte utdanning
- andel med høyskole opp til fire år som høyeste fullførte utdanning
- andel med høyskole eller universitet over fire år som høyeste fullførte utdanning.

I samleindeksen er det gjort en sammenslåing av de to siste indikatorene som til sammen blir andel med høy utdanning, som er tatt med sammen med indikatoren grunnskole som høyeste fullførte utdanning (=lav utdanning). Tallene er per 1.10.2010.

Inntekt og gjeldsgrad

Inntektstallene vi får fra SSB er inntekt etter skatt pr. forbruksenhet. Det vil si at inntekten er justert etter hvor mange som bor i husholdningen (flere å forsørge gir behov for høyere inntekt, samtidig som større husholdninger har stordriftfordeler). Det er i hovedsak to ulike skalaer som brukes i ulike sammenhenger: EU-skala eller en OECD skala. Vi holder oss til OECD-skalaen i levkårskartleggingen. I OECDs skala skal første voksne husholdningsmedlem ha vekt lik 1,0, neste voksne får vekt lik 0,7, mens barn får en vekt lik 0,5 hver. En husholdning på 2 voksne og 2 barn vil dermed ifølge OECDs definisjon måtte ha en inntekt som er 2,7 ganger høyere enn inntekten til én enslig person, for å ha samme økonomiske levestandard.

Alternativt kunne vi ha benyttet EU-skalaen, som legger noe mer vekt på at store husholdninger vil oppnå stordriftsfordeler når flere personer bor sammen. Ifølge EUs skala skal første voksne husholdningsmedlem ha vekt lik 1,0, mens neste voksne får vekt lik 0,5 og barn vekt lik 0,3. Etter denne ekvivalensskalaen trenger derfor en tobarnsfamilie bare en samlet inntekt tilsvarende 2,1 ganger inntekten til en enslig, for å ha samme levestandard.

Når en ønsker å se på andelen fattige må man definere begrepet nærmere. Statistisk sett gjør man følgende grep: Av en gitt gruppe mennesker, hvilken inntekt har den personen som deler gruppen inn i to like deler (=median). På den måten unngår man virkningen av en eventuell skjevdeling når man skal regne et gjennomsnitt og det er få (personer) som har mye (høy inntekt). Lav inntekt, eller å tilhøre gruppen inntektsfattige, vil i statistikk si å velge et innslagspunkt.

Vi holder oss til OECD-standard per forbruksenhet, der lavinntektsgrensen er satt slik at man regnes som å ha lav inntekt dersom man har 50 % eller mindre enn medianen, per forbruksenhet. OECD-standardene blir brukt av Regjeringen.

I tillegg blir det gjort en rekke valg på hvilke grupper som blir tatt med og ikke: I våre tall er personer registrert med institusjon som adresse ikke tatt med. Studenter er også utelatt. I Samfunnsspeilet 2/2009 er det redegjort for konsekvensene ved valg i forbindelse med utarbeidelse av statistikk over inntektsfattigdom.

Vi har indikatorene Inntekt, gjeldsgrad, andel på lavinntekt OECD-standard. Kilden er SSBs inntektsstatistikk for husholdninger for 2009.

I samleindeksen er inntekt og andel lavinntekt tatt med.

Arbeidsledighet

Hos SSB er arbeidsledige personer de som er registrerte helt arbeidsledige hos NAV. Arbeidssøkere regnes som helt arbeidsledige hvis de ved utgangen av måneden har vært helt uten inntektsgivende arbeid de siste to ukene. Ledighetsprosenten er antall ledige sett i forhold til arbeidsstyrken.

Ledighet er ofte brukt for å sammenligne, heller enn som et uttrykk for noe i seg selv: Vi ser om ledigheten går opp eller ned, om den er lavere eller høyere for det ene kjønn framfor det andre, om vår ledighet er lavere eller høyere enn nabobyens, landets, eller et annet fylke.

Å ikke arbeide er som regel det samme som å leve på offentlige stønader, som igjen gir risiko for inntektsfattigdom. Å ikke arbeide er også ofte et fravær eller bortfall av sosiale relasjoner og et redusert selvbilde, som igjen gir fare for psykiske vansker.

Tallene er per november 2010.

Stønader

De viktigste offentlige stønader for personer i yrkesaktiv alder i tillegg til dagpenger for arbeidsledige med opptjente rettigheter, er sosialhjelp, overgangsstønad, arbeidsavklaringspenger og uførestønad. Det er flere grunner til at indikatorene er viktige i en levekårssammenheng: Å leve på stønader gir større risiko for å bli inntektsfattig og å forbli inntektsfattig. Det er forskjell på å være inntektsfattig på et tidspunkt eller over en kort periode. I en artikkel fra SSB (Jon Epland: Veier inn i og ut av fattigdom: Inntektsmobilitet blant lavinntektshushold, Rapporter 2005/16, Statistisk sentralbyrå 2005) opplevde 22 % å ha inntekt under lavinntektsgrensen (såkalt EU60) minst en gang i løpet av seks år, mens fire prosent var under lavinntektsgrensen "hele tiden". Samme forsker viser at i en gitt treårsperiode gikk 2 % av befolkningen inn i lavinntektsgruppen og 2 % ut av lavinntektsgruppen.

Sosialhjelp er en ytelse for den som "... ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter" (sosialtjenesteloven § 18).

Arbeidsavklaringspenger er en sikring av inntekt ved sykdom eller skade, og ytelsens størrelse er avhengig av tidligere inntekt. Stønaden er tidsbegrenset til fire år, med mulighet for forlengelse i spesielle tilfeller.

Uførepensjon er en ytelse som skal sikre inntekt til livsopphold for den som har fått inntektsevnen varig nedsatt på grunn av sykdom skade eller lyte.

Overgangsstønad skal sikre inntekt til livsopphold til deg som er enslig mor eller far og som er alene om omsorgen for barn. Overgangsstønad gis i en begrenset periode og er avhengig av barnets alder og behovet for stønaden.

Vi har indikatorene sosialhjelp, arbeidsavklaringspenger, utførepensjonister 16-66 år, uførepensjonister 18-49 år, og overgangsstønad (andel kvinner i alderen 20-39 år). Tallene er per desember 2010.

Dødelighet

Indikatoren består av en aldersstandardisert dødelighetsrate for hver enkelt sone for henholdsvis kvinner og menn. Raten er den mest riktige angivelse av dødelighet i et område, men innehar også begrensninger. Poenget med dødelighet som indikator er å sammenligne, for eksempel mot historiske data, og mellom sonene

. Rater gjør oss i stand til å sammenligne det som er ulikt: hvor mange dør, og i hvilken alder. Hva som er den faktiske dødeligheten i et område, eller hva som er en gruppes reelle levealder får man reelt sett ikke fra før alle har levd sine liv. Når rater dermed skal brukes til å si noe om dødeligheten i et område, eller hvilken levelader en befolkning i gjennomsnitt vil oppnå, må det beregnes en feilmargin. For våre soner vil feilmarginene være så store at vi i bare i sju soner, for ett av kjønnene, kan si at dødeligheten med 95 % sikkerhet er signifikant lavere eller høyere enn i kommunen samlet. I en artikkel publisert hos SSB, økonomiske analyser 6/2011 av Hilde Eirin Pedersen, er det vist hvilke feilmarginer man opererer med i en gitt folkemengde, og hvilke utslag enkeltdødsfall kan gi.

Familietyper

Statistisk sentralbyrå har gitt oss en rekke tall på ulike familietyper, både par med barn, såkalte flerfamiliehusholdninger med og uten barn og delt opp i små, store og voksne barn. Vi kan ikke se bort fra at det kan finnes levkårsutfordringer knyttet til å være i slike livssituasjoner, men vi har i vår oversikt holdt oss til det å være enten mor eller far med barn eller å være aleneboende. Vår antagelse er at å være alene om omsorgen, eller ha hovedansvaret kan påvirke levekårene. Når det gjelder aleneboende er det påvist en rekke sammenhenger mellom å bo alene og inntekt, helse og levealder, blant annet. Se Eiliv Mørk (red.), 2006, utgitt av Statistisk sentralbyrå.

Indikatorene som er med er mor/far med eneomsorg for barn (0-17 år), og andel aleneboende. I samleindeksen er andel aleneboende av befolkningen tatt med.

Boliger og boligtyper

Vi har følgende indikatorer:

- Andel som eier og andel som leier sin egen bolig (Kilde: Folke- og boligtellings fra SSB 2001, framskrevet til 2011)
- Boligtype (1-4)

Når det gjelder boligtyper bruker vi 4 samlekategorier (Kilde: Matrikkelen, uttak per mars 2011):

1. Frittliggende enebolig, våningshus
2. Hus i kjede, rekkehus, terrassehus, vertikaldelte tomannsboliger
3. Horisontaldelt tomannsbolig, eller annet boligbygg med mindre enn 3 etasjer
4. Blokk

Det er et uttalt nasjonalt politisk ideal i Norge at flest mulig skal eie sin egen bolig, og vi skiller oss ut fra våre naboland med en svært høy andel eiere: i Norge eier om lag 80 prosent sin egen bolig.

Det å leie kan på den ene siden være en livsfase som er naturlig for mange: Skolegang, studier, overgang mellom sivilstatus. På den annen side kan det også være uttrykk for manglende evne til å kjøpe seg sitt eget.

Ifølge en ny rapport fra International research institute of Stavanger (IRIS), virker det politiske idealet om at flest mulig skal eie sin egen bolig sosialt ekskluderende. Rapporten antyder behov for en mer profesjonalisert utleiesektor og flere studentboliger (som kan gi et mindre press i markedet). Det er ventet at boligmeldingen som er varslet ved årsskiftet vil ta opp denne problematikken.

Indikatorene er med i rapporten for å gi et mer helhetlig bilde av levekårene. De er ikke tatt med i samleindeksen.

Utelatte indikatorer

Det endelige valg av indikatorer er en lang prosess og mange forhold vurderes. Eksempel på slike vurderinger er: Sier indikatoren noe vesentlig om levekår? Er statistikken innhentet på en pålitelig måte? Egner den seg for kartfremstilling? Blir det så få tilfeller i hver sone slik at personvern blir et problem?

I løpet av prosessen har indikatorer blitt utelatt fra den endelige indikatorlista på grunn av slike vurderinger, for eksempel barnevernstall og statistikk om kriminalitet.



FREDRIKSTAD KOMMUNE

Utgiver: Seksjon for miljø og samfunnsutvikling

Utgitt: 2012

Omslag og foto:
Kommunikasjonsenheten